

Чернігівська обласна універсальна
наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка

**ЗНАМЕННІ І ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ПО ЧЕРНІГІВСЬКІЙ
ОБЛАСТІ НА 2012 РІК**

Чернігів 2011

ББК 92.5

З – 72

Бібліографічний покажчик “Знаменні і пам’ятні дати по Чернігівській області на 2012 рік” має рекомендаційний характер і не претендує на вичерпність. Складачами вибрано декілька різнопланових дат, до яких написано короткі додаткові відомості і складені рекомендаційні списки. Посібник стане у нагоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям і журналістам, студентам і викладачам вузів.

Складачі: Л.В. Студьонова, І.Я. Каганова.

Редактор: І.Я. Каганова.

Відп. за вип: І.М. Аліференко.

Комп’ютерний набір: Л.В. Студьонова.

Макетування О.В. Дорохова.

Ризограф ОУНБ ім. В.Г. Короленка.

Тираж 70

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ПО ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2012 РІК

СІЧЕНЬ

1 – 120 років тому в Ніжині народилася Євгенія Юріївна СПАСЬКА (1892 – 1980) – мистецтвознавець, автор книги «Кахлі Чернігівщини XVII – XIX століття».

– 100 років тому в с. Лемешівка Городнянського р-ну народився Віталій Іванович ДОВГОПОЛ (1912 – 1999) – машинобудівник, вчений в галузі металургії, доктор економічних наук, професор, заслужений металург РРФСР, двічі лауреат Державної премії СРСР. Помер у м. Єкатеринбург РФ.

– 80 років від дня народження Юрія Олександровича АРСІРІЯ (1932) – геолога, кандидата геолого-мінералогічних наук, лауреата Державної премії УРСР (1991), колишнього директора Чернігівського відділення УкрНДГРІ.

– 75 років тому у с. Подоли Срібнянського району народився Віктор Іванович КАВА (1937 – 2004) – прозаїк, лауреат премії ім. Лесі Українки.

– 25 років тому (1987) створено Чернігівське виробничо-торговельне об'єднання «Медтехніка».

2 – 75 років від дня народження Володимира Михайловича ПОЛОВЦЯ (1937) – доктора історичних наук, професора ЧНПУ ім. Т.Г.Шевченка, автора і редактора багатьох краєзнавчих видань. Народився у с. Веприк Бобровицького району.

– 70 років від дня народження Миколи Івановича ОБУШНОГО (1942) – доктора політичних наук, професора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Народився у с. Ядути Борзнянського району.

3 – 70 років тому у с. Мочалище Бобровицького району народився Анатолій Григорович ПОГРІБНИЙ (1942 – 2007) – доктор філологічних наук, академік Вищої школи України, лауреат Національної премії ім. Т.Шевченка (2006).

4 – 70 років від дня народження Миколи Михайловича ТКАЧА (1942) – кандидата історичних наук, професора Київського Національного університету культури і мистецтв, члена Національної СПУ, автора етнографічних та фольклористичних досліджень на Чернігівщині. Народився у с. Ленінівка Менського району.

5 – 120 років тому в Ніжині народився Федір Павлович БЄЛЯНКІН (1892 – 1972) – український вчений в галузі механіки, академік АН УРСР, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки УРСР.

– 70 років від дня народження Наталії Петрівни ЗЕМНОЇ (ЗУБИЦЬКОЇ) (1942) – народного лікаря України, академіка Української екологічної академії, президента Українського товариства природолікування, лауреата премій Євпраксії, імені академіка Вернадського, Дружби. Народилася у с. Крехаїв Козелецького району.

*12 – 235 років тому у Чернігові народився Степан Іванович ДАВИДОВ (1777 – 1825) – композитор, капельмейстер і вчитель співу Дирекції імператорських театрів, репетитор оперної трупи в Петербурзі, автор кількох опер і балетів.

14 – 180 років тому в Качанівці Ічнянського р-ну народилася Єлизавета Іванівна МИЛОРАДОВИЧ (1832 – 1890) – графиня, відома громадська діячка, меценатка, українофілка, рідна тітка гетьмана П.П.Скоропадського, дочка І.М.Скоропадського – засновника Тростянецького парку на Ічнянщині.

– 175 років тому у с. Калита Остерського повіту Чернігівської губернії народився Митрофан Миколайович АЛЕКСАНДРОВИЧ (1837 – 1881) – український письменник, фольклорист, етнограф.

– 75 років тому народився Євген Пилипович ГУЦАЛО (1937 – 1995) – відомий український поет і прозаїк. Творчим життям і діяльністю пов'язаний з Ніжином і Черніговом.

15 – 80 років тому у Чернігові народився Володимир Дмитрович ЦВЕТ (1932 – 1994) – робітник-винахідник Чернігівської фабрики музичних інструментів, лауреат Державної премії СРСР (1989).

17 – 80 років тому (1932) порушено кримінальну справу проти В.О.Гродзинського, заступника начальника юридичної консультації при Корюківському народному суді за звинуваченням у наклепницьких чутках про голод.

18 – 75 років від дня народження Василя Євдокимовича УСТИМЕНКА (1937) – генерал-майора внутрішньої служби у відставці, автора історико-краєзнавчих книг про своє рідне село, лауреата премій ім. М.Коцюбинського та І.Нечуя-Левицького. Очолює Корюківське відділення Товариства „Чернігівське земляцтво” у Києві. Народився у с. Жукля Корюківського району.

20 – 70 років від дня народження Людмили Валентинівни СТУДЬОНОВОЇ (1942) – першої завідувачою відділом краєзнавства Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка, відомої дослідниці історії Чернігівщини, автора низки видань краєзнавчої тематики.

21 – 85 років тому (1927) створено Чернігівську філію асоціації художників Червоної України, яка проіснувала до 1930 р.

– 90 років тому народився в Козельці Юрій Давидович ЛЕВІТАНСЬКИЙ (1922 – 1996) – відомий поет, лауреат Державної премії Російської Федерації (1995). Жив, працював і помер у Москві.

22 – 120 років тому у с. Вертіївка Ніжинського району народився Михайло Петрович КИРПОНОС (1892 – 1941) – генерал-полковник, Герой Радянського Союзу, командувач Південно-Західного фронту 1941 року. Загинув на Полтавщині. Похований у Києві. Вулиці у Чернігові та Борзні носять його ім'я.

27 – 70 років від дня народження Олексія Васильовича КАКАЛО (1942) – живописця, заслуженого художника України. Народився у с. Держанівка Носівського району.

29 – День пам'яті Героїв Крут.

30 – 230 років тому (1782) дієздатним стало Чернігівське намісництво, до складу якого входило 59 сотень Київського, Ніжинського, Гадяцького, Чернігівського і Стародубського полків. Адміністративний центр – Чернігів.

ЛЮТИЙ

2 – 200 років тому народився Євген Павлович ГРЕБІНКА (1812 – 1848) – письменник, педагог, видавець, випускник Ніжинської гімназії вищих наук, автор відомого романсу «Очи чёрные».

4 – 135 років тому народився Микола Омелянович МАКАРЕНКО (1877 – 1938) – художник, мистецтвознавець і археолог, автор архітектурних і археологічних досліджень Чернігівщини. Репресований.

– 75 років від дня народження Григорія Титовича ГАЙОВОГО (1937) – поета, журналіста, прозаїка. Народився у с. Степанівка Менського району.

– 75 років тому (1937) порушено кримінальну справу проти Д.В.Пожарського, помічника механіка Прилуцької електростанції за обвинуваченням в антирадянській агітації серед робітників (розповідав про голод на селі).

6 – 75 років тому у с. Сибереж Ріпкинського району народився Володимир Васильович КЕЗЛЯ (1937 – 1984) – відомий український прозаїк.

7 – 165 років тому народився Олександр Олександрович РУСОВ (1847 – 1915) – видний діяч Чернігівського земства, український етнограф, фольклорист, громадський діяч, автор двотомника «Описание Черниговской губернии», один із засновників Чернігівської ОУНБ ім. В.Г.Короленка.

8 – 190 років тому народився Опанас Васильович МАРКОВИЧ (1822 – 1867) – український фольклорист, етнограф. Життям і діяльністю пов'язаний з Черніговом. Похований на Болдиних горах.

*9 – 120 років тому народився Петро Дмитрович БАРАНОВСЬКИЙ (1892 – 1984) – російський архітектор, реставрував П'ятницьку церкву після визволення Чернігова від німецько-фашистських окупантів.

10 – 60 років від дня народження Олександра Івановича КОШЕЛЯ (1952) – художника – графіка. Працює в галузі книжкового оформлення та прикладної графіки. Народився у с. Смоляж Борзнянського району. Живе у Ніжині.

12 – 175 років тому народився Олександр Федорович ЛІНДФОРС (1837 – 1890) – Чернігівський губернський земський гласний, один із засновників Чернігівської ОУНБ ім. В.Г.Короленка. Брат С.Ф.Русової. Нашадок маєтку в с. Олешня Ріпкинського р-ну.

– 85 років тому в с. Нові Млини Борзнянського р-ну народився Олексій Григорович СИТЕНКО (1927 – 2002) – фізик – теоретик, доктор фізико-математичних наук, академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1992). Жив, працював і помер у Києві.

16 – 75 років від дня народження Михайла Олексійовича ПОТЕБЕНЬКА (1937) – українського політика та правознавця. Народився у с. Голінка Бахмацького р-ну.

18 – 60 років тому народився в США Джеймс – Ернест МЕЙС (1952 – 2004) – історик України, політолог, громадський діяч, доктор історії, професор. Як дослідник Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, неодноразово відвідував Чернігів. Помер і похований у Києві.

– 50 років від дня народження Левка Леонідовича ВОЄДИЛА (1962) – живописця. Народився в с. Бихальцохівка Ріпкинського р-ну.

20 – 150 років тому народився Микола Георгійович ГАРІН – МИХАЙЛОВСЬКИЙ (1852 – 1906) – російський письменник, за професією інженер – шляховик. Проектував і будував вузькоколійну залізницю Крути – Чернігів, що зв'язала в 1895 р. Ніжин з Черніговом.

– 150 років тому народився Дмитро Власович АЙНАЛОВ (1862 – 1939) – російський мистецтвознавець, член-кореспондент АН, автор досліджень про архітектуру стародавнього Чернігова. Доповідач на XIV Археологічному з'їзді, який відбувся у Чернігові в серпні 1908 року.

– 70 років від дня народження Петра Івановича МОВЧАНА (1942) – вченого секретаря Міжнародної Академії фундаментальних основ буття, кандидата філософських наук, доцента, академіка. Народився у с. Масани Чернігівського району.

21 – 95 років тому (1917) відкрито Ніжинську міську публічну бібліотеку ім. М.В.Гоголя.

26 – 70 років від дня народження Михайла Марковича ЄМЦЯ (1942) – заслуженого працівника сільського господарства України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1996), колишнього директора Березнянської птахофабрики. Народився у смт Березна Менського р-ну.

27 – 100 років тому народився на Вінничині Яків Борисович ДАВИДЗОН (1912 – 1998) – відомий фотожурналіст, лауреат Державної премії ім. Т.Г.Шевченка, автор кількох фотоальбомів – своєрідного партизанського літопису Чернігівщини. Помер у США.

БЕРЕЗЕНЬ

*1 – 55 років від дня народження Валентини Миколаївни МАСТЄРОВОЇ (1957) – відомого прозаїка, лауреата літературної премії ім. М.Коцюбинського. Живе у Чернігові. Народилася у с. Сивки Чернігівського району.

3 – 15 років тому (1997) рішенням ІХ сесії Носівської міськради ХХІІ скликання затверджено герб району.

4 – 90 років тому в Семенівці народився Анатолій Васильович БОЙКО (1922 – 1992) – геоботанік, доктор біологічних наук, лауреат Державної премії Білоруської РСР (1978). Жив і помер у Мінську.

5 – 185 років тому народився Леонід Іванович ГЛІБОВ (1827 – 1893) – український поет, байкар, журналіст, видавець газети «Черниговский листок». Похований на Болдиних горах у Чернігові.

– 75 років від дня народження Валентини Федорівни ПАРХОМЕНКО (1937) – української співачки-бандуристки, народної артистки України. Народилася у Монастирищі Ічнянського району.

8 – 90 років тому у Носівці народився Іван Корнійович ЧИРКО (1922 – 2004) – відомий знавець східних мов, перекладач творів китайською, японською та іншими мовами.

*14 – 100 років тому у Чернігові народився Йосип Абрамович РАПОПОРТ (1912 – 1990) – видатний біолог і генетик, доктор біологічних наук, член-кореспондент АН СРСР, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Ленінської премії. Жив, працював і помер у Москві.

16 – 95 років тому (1917) створено Чернігівську Раду робітничих депутатів.

17 – 165 років тому народився Федір Кіндратович ВОВК (1847 – 1918) – визначний український археолог, антрополог, етнограф. У 1908 р. здійснив сенсаційне відкриття стоянки пізнього палеоліту біля с. Мезин Коропського району.

– 165 років тому у с. Смош Прилуцького району народився Олексій Іванович МАРКЕВИЧ (1847 – 1903) – історик, громадський діяч, професор.

– 95 років тому (1917) у Чернігові відбулася перша українська акція.

21 – 110 років тому у Чернігові народився Олександр Іванович КОЛОСКОВ (1902 – 1972) – інженер, спеціаліст в галузі обороноздатності країни, лауреат Державних премій СРСР і Ленінської премії. Жив, працював і помер в Москві.

22 – 170 років тому народився Микола Віталійович ЛИСЕНКО (1842 – 1912) – український композитор, піаніст, хоровий диригент, педагог, фольклорист. За походженням – з чернігівської козацької старшини. У 1893, 1901, 1903, 1907 і 1909 рр. виступав з концертами в Чернігові.

23 – Всеукраїнський день працівників культури і аматорів народного мистецтва.

25 – 265 років тому народився Олександр Андрійович БЕЗБОРОДЬКО (1747 – 1799) – державний діяч. На його кошти відкрито у Ніжині Гімназію вищих наук. Володів маєтком у Стольному Менського району.

27 – 55 років від дня народження Людмили Федорівни ДАВИМУКИ (1957) – співачки, заслуженої артистки України. Народилася в м. Чернігові.

28 – 135 років тому (1877) відкрито Чернігівську громадську бібліотеку (нині ОУНБ ім. В.Г.Короленка).

29 – 65 років від дня народження Сергія Івановича ГАРКАВОГО (1947) – професора Національного медичного університету ім. О.Богомольця, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки. Народився в с. Виблі Куликівського району.

КВІТЕНЬ

1 – 80 років тому в с. Шаповалівка Борзнянського р-ну народився Григорій Якович ГОРБАНЬ (1932 – 2000) – сталевар, двічі Герой Соціалістичної Праці, почесний металург СРСР, лауреат Державної премії УРСР (1975). Помер у Маріуполі Донецької області.

4 – 150 років тому у Чернігівській губернії народився Гаврило Олексійович ЯНЧЕВЕЦЬКИЙ (МОРСЬКОЙ) (1862 – 1915) – український та російський оперний співак.

– 65 років від дня народження Миколи Олександровича РУДЬКА (1947) – екс-Генерального консула України у Санкт-Петербурзі (Росія), заслуженого працівника народної освіти України, кандидата історичних наук, викладача ЧНПУ ім. Т.Г.Шевченка. Народився в м. Бобровиця.

6 – 140 років тому народився Костянтин Каетанович ГЕДРОЙЦ (1872 – 1932) – ґрунтознавець – агрохімік, академік АН СРСР і АН УРСР, лауреат премії ім. В.І.Леніна (1927), один із засновників і керівників агрохімічного відділу Носівської сільськогосподарської станції (1913 – 1928). Помер у Москві.

7 – 130 років тому народився Дмитро Іванович ДОРОШЕНКО (1882 – 1951) – відомий історик, Чернігівський губернський секретар Тимчасового уряду 1917 – 1918 рр. Дитячі роки його минули у Новгороді-Сіверському.

9 – 130 років тому народився Вадим Львович МОДЗАЛЕВСЬКИЙ (1882 – 1920) – відомий український історик. В 1911 – 1918 рр. жив у Чернігові, де заснував видавництво «Сіверянська думка».

12 – 35 років тому (1977) відкрито музей конструктора ракетно-космічних систем академіка С.П.Корольова у Ніжині.

16 – 350 років тому відбулась Козелецька козацько-старшинська рада.

– 100 років тому у Петербурзі народився Євген Валеріанович САМОЙЛОВ (1912 – 2006) – актор театру і кіно, народний артист СРСР, тричі лауреат Державної премії СРСР. Виконавець ролі Миколи Щорса в однойменній кінострічці О.П.Довженка (зйомки відбувались у Чернігові), а також у фільмах за довженковими творами «Повість полум'яних літ» і «Зачарована Десна» (зйомки проходили у Сосниці).

– 80 років тому у Дрімайлівка Куликівського району народився Михайло Йосипович ЯДРЕНКО (1932 – 2004) – видатний математик сучасності.

20 – 90 років тому народилася в Любечі Тамара Григорівна МОВША (1922 – 2003) – відомий вчений-археолог, кандидат історичних наук, лауреат премії ім. В.Хвойки.

25 – 75 років від дня народження Леоніда Петровича ХОРОШУНА (1937) – доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента НАНУ. Народився у Любечі.

26 – 125 років тому народився Іван Петрович КАВАЛЕРИДЗЕ (1887 – 1978) – відомий скульптор, драматург і кінорежисер, дитинство якого пройшло у с. Сильченкове Талалаївського району.

ТРАВЕНЬ

1 – 100 років тому у Ніжині народився Абрам Ісакович ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ (1912 – 1944) – Герой Радянського Союзу.

– 85 років тому в с. Матіївці Бахмацького району народився Вілій Костянтинович МОСКАЛЕЦЬ (1927 – 2001) – український прозаїк.

3 – 75 років від дня народження Надії Йосипівни ПЕТРЕНКО (1937) – української письменниці. Народилась в Корюківці.

9 – 90 років тому в с. Монастирище Ічнянського р-ну народився Микола Федорович ДАНИЛЕВСЬКИЙ (1922 – 2006) – лікар-стоматолог, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки УРСР, лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1987). Помер у Києві.

10 – 75 років від дня народження Миколи Івановича КОРНІЄНКА (1937) – політолога, професора, заслуженого юриста України, члена авторського колективу першого проекту нової Конституції України. Народився в Мені.

12 – 20 років тому (1992) засновано осередок чернігівських соціалістів.

13 – 125 років тому в с. Оленівка Борзнянського району народився Олексій Андрійович ПЛЮЩ (1887 – 1907) – російський письменник. Випускник Ніжинського історико-філологічного інституту. Працював секретарем та бібліотекарем «Просвіти» у Ніжині. Трагічно загинув.

14 – 175 років тому народився Олександр Іванович РУБЕЦЬ (1837 – 1913) – композитор, етнограф, професор Петербурзької консерваторії. Випускник Ніжинського ліцею кн. Безбородька. Службовець Чернігівської кримінальної палати. Видав збірку народних розповідей і легенд про минуле Чернігівщини. Похований у Стародубі.

– 80 років тому у с. Красківське Ріпкинського району народився Борис Федорович ЮР'ЄВ (1932 – 2009) – історик, архівіст, колишній директор Державного архіву Чернігівської області, відомий краєзнавець.

15 – 85 років тому (1927) у Ніжинському ІНО (нині – НДУ ім. М.В. Гоголя) відкрито музей Миколи Гоголя.

16 – 70 років від дня народження Гурама ПЕТРІАШВІЛІ (1942) – поета, кінорежисера. Життям і творчістю пов'язаний з Черніговом. Народився в Грузії.

– 75 років від дня народження Миколи Петровича ТУРКІВСЬКОГО (1937) – поета. Народився в с. Линовиця Прилуцького району. Живе у Прилуках.

18 – 130 років тому (1882) на підставі указу Сенату створено Чернігівське відділення селянського поземельного банку.

20 – 60 років від дня народження Лідії Іванівни КОНДРАШЕВСЬКОЇ (1952) – співачки, народної артистки України, солістки Національної філармонії в Києві. Народилася в с. Смичин Городнянського району.

23 – 65 років від дня народження Станіслава Олексійовича ШЕВЧЕНКА (1947) – поета, перекладача. Народився у с. Грабів Ічнянського району.

24 – 130 років тому народився Кирило Іванович СТЕЦЕНКО (1882 – 1920) – видатний український композитор. У 1909 р. відвідав Батурина.

– 100 років тому народився на Вінничині Михайло Панасович СТЕЛЬМАХ (1912 – 1983) – відомий український прозаїк. У 1933 – 1939 рр. працював вчителем у Літках Остерського р-ну Чернігівської області.

25 – 75 років від дня народження Миколи Андрійовича ШЕЛЕСТА (1937) – інженера-механіка, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1991). Завідувач групи в Інституті електрозварювання імені Є.О.Патона НАН України. Народився у Носівці.

26 – 135 років тому у с. Підлипне Конотопського повіту Чернігівської губернії (нині Сумська область) народився Гліб Олександрович ЛАЗАРЕВСЬКИЙ (1877 – 1949) – правник і літературознавець, син О.М.Лазаревського. Служив в органах суду і прокуратури Чернігівщини на поч. ХХ ст. Написав спогади про цей період свого життя.

ЧЕРВЕНЬ

– 95 років тому (1917) створено Чернігівський Громадський комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва.

1 – 145 років тому народився Микола Петрович САВИЦЬКИЙ (1867 – 1941) – голова Чернігівської губернської земської управи (1906 – 1914), один з керівників в адміністрації губернії в 1918 р. Помер у Празі.

4 – 230 років тому (1782) Катерина II своїм указом затвердила право мати власний герб за містами Чернігів, Борзна, Городня, Козелець, Короп, Ніжин, Новгород-Сіверський, Остер, Прилуки, Сосниця, Березна.

5 – 120 років тому народився у Харкові Юрій Олексійович МЕЖЕНКО (1892 – 1969) – відомий бібліотекознавець, бібліограф і літературознавець, засновник Української Книжкової Палати. Зростав у Чернігові.

– 70 років тому (1942) на Остерщині, в Ніжині, Чернігові та Чернігівському р-ні почала діяти розвідувально-диверсійна група ГРУ Червоної Армії на чолі із К.С.Гнідашем (Кімом) (1914 – 1944), який був посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Його ім'ям названо вулицю в Чернігові. У лісі, поблизу смт Десна Козелецького р-ну на місці базування групи встановлено (1983) пам'ятний знак.

6 – 70 років від дня народження Миколи Івановича СТРАТИЛАТА (1942) – народного художника України. Народився у с. Макіївка Носівського району.

10 – 80 років тому в с. Поділ Срібнянського району народився Борис Михайлович ЗАЄЦЬ (1932 – 2007) – народний артист України, колишній генеральний директор Національного цирку.

*13 – 340 років тому (1672) універсалом гетьмана Д.Г.Многogrішного раєць В.Ф.Яловицький одержав право володіти млином на р. Стрижень у Чернігові. З цього часу ця історична місцевість називається його іменем – Ялівщина.

17 – 100 років тому народився Валентин Васильович БИЧКО (1912–1994) – відомий український дитячий поет, драматург, перекладач. Дитячі роки його пройшли у Прилуках.

19 – 10 років тому (2002) шляхом реорганізації міського державного архіву створено архівний відділ Чернігівської міської ради.

*24 – 200 років тому (1812) відбувся похід Наполеона на Росію. Почалась Вітчизняна війна 1812 року, в якій брали участь козацькі полки Чернігівщини.

26 – 65 років від дня народження Віталія Федоровича МОВЧАНА (1947) – живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Дмитрівка Бахмацького р-ну.

30 – 70 років від дня народження Анатолія Аркадійовича ЖЕЛТОНОЖКА (1942) – хіміка, доктора технічних наук, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки (1997). Народився в с. Комань Новгород-Сіверського р-ну. Живе у м. Шостка Сумської області.

ЛИПЕНЬ

– 290 років тому (1722) Чернігівський полковник Павло Леонтійович ПОЛУБОТОК (1660 – 1724) став наказним гетьманом України.

1 – 55 років від дня народження Любові Михайлівни ВЕСЕЛОВОЇ (1957) – заслуженої артистки України, актриси Чернігівського Молодіжного театру.

4 – 230 років тому (1782) затверджено герби міст Чернігівщини.

10 – 70 років від дня народження Петра Ілліча КЛИМУКА (1942) – двічі Героя Радянського Союзу, льотчика-космонавта, випускника Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків. Почесний громадянин Чернігова.

12 – 100 років тому в с. Івангород Ічнянського р-ну народився Петро Васильович КАЧУРА (1912 – 2010) – український поет, колишній військовополонений, доля якого закинула до Великої Британії. У 1956 р. повернувся додому. Друкувався в газетах і журналах.

16 – 120 років тому народився у Чернігові Борис Кузьмович ПИЛИПЕНКО (1892 – 1937) – музейник, графік. Завідував відділом Чернігівського історичного музею. Вчителював на Чернігівщині. Репресований і розстріляний у Сандармосі.

17 – 80 років тому народився Григорій Петрович ЗІНЧЕНКО (1932 – 2008) – російськомовний поет з Чернігова.

19 – 160 років тому у Новгороді-Сіверському народився Володимир Павлович НАУМЕНКО (1852 – 1919) – діяч української науки, освіти і культури. Розстріляний більшовиками.

22 – 60 років від дня народження Володимира Івановича СЕНЦОВСЬКОГО (Ященка) – українського дитячого письменника, члена Національної СПУ. Народився у с. Носелівка Борзнянського р-ну.

23 – День Преподобного Антонія ПЕЧЕРСЬКОГО (983 – 1073) – засновника провідного Києво-Печерського монастиря і Чернігівського печерного монастиря на Болдиних горах, визначний церковний діяч, віднесений до лику святих. Народився у Любечі.

– 65 років від дня народження Василя Івановича ШЕВЧЕНКА (1947) – бригадира бригади токарів Чернігівського радіоприладного заводу, лауреата Державної премії СРСР (1984). Народився у с. Голінка Бахмацького р-ну.

25 – 75 років від дня народження Станіслава Григоровича МАРИНЧИКА (1937) – прозаїка і поета, лауреата обласної премії ім. М.М.Коцюбинського (1996), заслуженого працівника культури України. Народився в Ічні.

27 – 150 років тому у Чернігові народився Михайло Васильович ЛУНАЧАРСЬКИЙ (1862 – 1929) – співак. Брат А.В. Луначарського.

28 – 70 років тому (1942) утворилося Чернігівське партизанське з'єднання під командуванням О.Ф.Федорова (1901 – 1989).

СЕРПЕНЬ

10 – 75 років від дня народження Бориса Федоровича ФЕДЧУНА (1937) – ланкового механізованої ланки колгоспу «Прогрес» Прилуцького р-ну, лауреата Державної премії УРСР (1982). Народився у с. Мала Дівиця Прилуцького р-ну, де пропрацював все життя.

– 60 років від дня народження Олександра Григоровича АСТАФ'ЄВА (1952) – відомого літературознавця, доктора філологічних наук, професора. Лауреат літературної премії ім. М.М. Коцюбинського, просвітянської премії ім. Б.Г. Грінченка, викладав у Ніжинському державному університеті ім. М.В. Гоголя.

15 – 75 років від дня народження Миколи Петровича КОМПАЇЦЯ (1937) – академіка Української технологічної академії, почесного доктора економічних наук. Народився у с. Смолин Чернігівського району.

16 – 80 років тому (1932) відкрито кримінальну справу проти І.С.Мотлоха, жителя с. Самсонівка Корюківського району Чернігівської області, за звинуваченням у керівництві повстанською організацією «Вільне козацтво».

– 65 років від дня народження Олександра Васильовича КАРАНДИ (1947) – заслуженого журналіста України, лауреата премії ім. В.Блакитного. Народився у с. Пакуль Чернігівського району. Живе у Чернігові.

– 75 років від дня народження Клавдії Єгорівни ТОМИЛКО (1937) – ткалі Чернігівського камвольно-суконного комбінату (нині ВАТ «ЧЕКСІЛ»), Героя Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії УРСР (1979). Живе в Чернігові.

18 – 90 років від дня народження Анатолія Васильовича ШЕВЧЕНКА (1922) – самодіяльного чернігівського художника, письменника, полковника у відставці, викладача ЧВВАУЛ.

21 – 130 років тому у с. Ловинь Ріпкинського району народився Олександр Олексійович ЧЕРНИШОВ (1882 – 1940) – визначний вчений у галузі електроніки, академік АН СРСР, професор. Брав участь у розробці плану ГОЕЛРО. Помер у Москві.

– 15 років тому (1997) сесія міської ради ХХІІ скликання затвердила стародавній (1782) герб Борзни.

*23 – 165 років тому народився у Бесарабії Євген Костянтинович АНДРІЄВСЬКИЙ (1847 – 1917) – Чернігівський губернатор 1893 – 1901 рр., який вніс значний вклад у розвиток Чернігова.

– 165 років тому у Седневі Чернігівського району народився Ілля Людвигович ШРАГ (1847 – 1919) – відомий чернігівський адвокат, фундатор товариства «Просвіта» у Чернігові, депутат І Державної думи, член Центральної ради. Одна з вулиць Чернігова названа його іменем.

ВЕРЕСЕНЬ

2 – 80 років від дня народження Петра Петровича ПЕЧОРНОГО (1932) – народного художника України, лауреата премії ім. І.Нечуя-Левицького. Народився в с. Роїще Чернігівського району.

– 80 років від дня народження Володимира Пилиповича РОМАНЕНКА (1932) – вірусолога, доктора ветеринарних наук, академіка УААН, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки (1989), директора (1981 – 1998) Інституту сільськогосподарської мікробіології в Чернігові.

8 – 65 років від дня народження Миколи Васильовича ГАЙДУКА (1947) – графіка, художника-монументаліста. Народився в с. Жадове Семенівського району.

*17 – 180 років тому народився Іван Якович ДУНІН-БОРКОВСЬКИЙ (1832 – 1902) – меценат, дворянин, голова Чернігівського повітового земства. Похований у с. Новий Білоус Чернігівського району. Поховання збережено.

19 – 75 років від дня народження Михайла Михайловича ТКАЧА (1937) – українського прозаїка, головного редактора журналу «Літературний Чернігів», лауреата

премії ім. М.Коцюбинського, міжнародної премії ім. М.Гоголя. Народився в с. Ленінівка Менського району.

20 – 65 років від дня народження Василя Йосиповича БУДЕННОГО (1947) – поета, лауреата обласних премій ім. О.Десняка та М. Коцюбинського, доцента ЧНПУ ім. Т.Шевченка. Народився у с. Слабин Чернігівського району.

22 – 75 років від дня народження Юрія Васильовича КОЛЕСНИЧЕНКА (1937) – фахівця в галузі порошкової металургії, заслуженого працівника промисловості України, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1988). Народився в м. Носівка. Живе у Броварах на Київщині.

23 – 75 років від дня народження Володимира Васильовича СТРЕЛКА (1937) – доктора хімічних наук, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії СРСР (1979), ініціатора заснування у Києві Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України, незмінним директором якого є і донині. Народився в Любечі Ріпкинського р-ну.

24 – День Незалежності України.

– 65 років від дня народження Івана Григоровича ПРОСЯНИКА (1947) – відомого прозаїка, казкаря і знавця цілющих властивостей трав. Народився у с. Курінь Бахмацького району.

25 – 75 років тому в с. Петрівка Прилуцького району народився Віталій Кирилович КОВАЛЬ (1937 – 2001) – літературний критик, письменник, журналіст, лауреат міжнародної премії ім. Г.Сковороди та ім. В.Винниченка. Останні роки життя провів у рідному селі.

27 – 25 років тому (1987) введено в дію Смолинський торфобрикетний завод (Чернігівський р-н).

30 – 125 років тому у с. Шаповалівка Борзнянського району народився Григорій Іванович ЩЕРБАНЬ (1887 – 1942) – диригент. Вчився у Чернігові. Репресований. Нещодавно його карну справу розсекречено.

– 75 років від дня народження Віталія Федоровича БОЙКА (1937) – колишнього Голови Верховного суду України, Надзвичайного і Повноважного Посла України. Народився у с. Кропивне Ніжинського району.

– Всеукраїнський день бібліотек.

ЖОВТЕНЬ

– 95 років тому (1917) почала виходити газета «Деснянська правда», яка бере початок від газети «Голос труда».

* – 20 років тому (1992) започатковано літературну премію товариства «Просвіта» ім. Б.Грінченка.

1 – 85 років тому (1927) засновано Ніжинський український драматичний театр ім. М.Коцюбинського.

– 85 років тому (1927) відкрито Прилуцьке медичне училище.

3 – 60 років від дня народження Таїсії Василівни ШАПОВАЛЕНКО (1952) – поетеси, лауреата премії ім. О.Десняка. Закінчила НДПІ ім. М.Гоголя. Працювала в Бобровицькій районній газеті. Народилась на Полтавщині.

5 – 85 років від дня народження Дмитра Федоровича ЧЕРНЕГИ (1927) – доктора технічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України. Народився в с. Миколаївка Борзнянського району.

10 – 20 років тому (1992) рішенням XXV сесії міськради XXI скликання затверджено герб Ніжина.

14 – 85 років тому народився Андрій Антонович КАРНАБЄД (1927 – 2005) – архітектор, кандидат архітектури, громадський діяч, відомий краєзнавець і дослідник Чернігівської старовини.

15 – 155 років тому народився Петро Якович ДОРОШЕНКО (1857 – 1919) – історик, визначний діяч Чернігівської губернської вченої архівної комісії. Випускник Новгород-Сіверської гімназії.

– 80 років тому (1932) було утворено Чернігівську область у складі УРСР.

20 – 65 років від дня народження Петра Васильовича ГРИЩЕНКА (1947) – заслуженого працівника культури України, члена Національної спілки краєзнавців України. Колишній директор Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка. Народився у с. Лебедівка Козелецького району.

23 – 150 років тому (1862) вийшов указ Сенату «Про організацію поліції в містах і селах губернії», у відповідності з яким на Чернігівщині створені повітові поліцейські управління, які були підпорядковані губернатору.

24 – 80 років тому (1932) порушено кримінальну справу проти А.Н.Кириченка, жителя с. Калюжинці Варвинського (нині Срібнянського) району за обвинуваченням у контрреволюційній антирадянській агітації, у закликах «хліб не здавати, а ховати, щоб при обшуках не знайшли».

26 – 65 років від дня народження Валентина Васильовича МЕЛЬНИЧУКА (1947) – громадського і політичного діяча, заступника голови Чернігівської обласної ради (2010). Колишній генеральний директор Чернігівського об'єднання пивобезалкогольної промисловості (пізніше АТ „Чернігівський пивкомбінат „Десна”). Народний депутат України 4-го скликання. Повний кавалер ордена „За заслуги”, нагороджений орденом Ярослава Мудрого. Має науковий ступінь доктора філософії в галузі ділового адміністрування. Народився в м. Бердичеві Житомирської області.

– 80 років тому в Мені народився Віталій Григорович СОЛОХНЕНКО (1932 – 2004) – ланковий механізованої ланки по вирощуванню картоплі в колгоспі ім. І.Д.Сидоренка Менського району, лауреат Державної премії СРСР (1987).

28 – 140 років тому у с. Волосківці Менського району народився Терентій Макарович ПАРХОМЕНКО (1872 – 1910) – відомий кобзар. Похований у рідному селі.

30 – 130 років тому народився Михайло Львович БОЙЧУК (1882 – 1937) – талановитий художник-монументаліст і реставратор, представник Розстріляного відродження. У 1912 році реставрував іконостас Трьохсвятительської церкви в Лемешах Козелецького району, у 1924 році проводив реставраційні роботи в Успенському соборі Єлецького монастиря Чернігова.

31 – 45 років тому (1967) виконком Чернігівської міської ради встановив звання «Почесний громадянин Чернігова».

ЛИСТОПАД

4 – 45 років тому (1967) відкрито Ніжинський краєзнавчий музей.

6 – 125 років тому у с. Ярославка Бобровицького району народився Пилип Васильович КЛИМЕНКО (1887 – 1955) – вчений-історик, організатор архівної справи в Україні періоду УНР під проводом Директорії. Репресований, реабілітований 1958 р. Помер у Козельці.

7 – 155 років тому народився Дмитро Іванович БАГАЛІЙ (1857 – 1932) – відомий український історик, який брав участь у роботі Чернігівської губернської архівної комісії (1896-1917).

– 65 років від дня народження Миколи Петровича БУТКА (1947) – професора Чернігівського державного технологічного університету, доктора економічних наук, дійсного члена Академії економічних наук. Народився у с. Крути Ніжинського району.

8 – 110 років тому в с. Івангород Ічнянського р-ну народився Дмитро Петрович МАЛЮГА (1902 – 1969) – доктор геолого-мінералогічних наук, лауреат Державної премії СРСР (1951). Помер у Москві.

11 – 90 років тому в с. Хрещате Козелецького району народився Кузьма Тимофійович ЖУРБА (1922 – 1982) – поет і журналіст, автор книг для дітей і дорослих. Трагічно загинув в автокатастрофі.

12 – 20 років тому (1992) герб міста затверджено рішенням XIV сесії Чернігівської міської ради XXI скликання.

– 110 років тому у Носівці народився Василь Іванович ЛЯШЕНКО (1902 – 1975) – доктор фізико-математичних наук, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки УРСР (1970). Жив, працював і помер у Києві.

14 – 100 років тому народився Андрій Самійлович МАЛИШКО (1912 – 1970) – видатний український поет, лауреат Державної та Шевченківської премій. У 1937 р. відвідав с. Вихвостів Городнянського району і написав «Думу» про село. Опублікував її в «Літературній газеті» 29 квітня 1938 р.

15 – 60 років від дня народження Лариси Ілліви КОРЕНЬ (1952) – художника-графіка. Народилась у м. Остер Козелецького р-ну.

18 – 75 років від дня народження Тетяни Іванівни АПОЛОНОВОЇ (1937) – пресувальниці цеху №2 Прилуцького заводу «Пластмас» (1966 – 1987), лауреата Державної премії УРСР (1979).

19 – 60 років від дня народження Раїси Миколаївни БОРИЦЬ (1952) – заслуженої артистки України, художнього керівника капели бандуристів ім. Остапа Вересая Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм.

20 – 295 років тому в Ніжині народився Георгій КОНИСЬКИЙ (1717 – 1795) – церковний діяч, письменник.

22 – 80 років тому народився Петро Григорович ЗУБ (1932 – 2007) – поет і прозаїк, заслужений працівник культури, лауреат премій ім. М.Коцюбинського та В.Полевика. Жив у Чернігові.

24 – День пам'яті жертв голодомору.

25 – 130 років тому у Новгороді-Сіверському народився Віктор Миколайович СОРОКА-РОСИНСЬКИЙ (1882 – 1960) – видатний педагог ХХ ст., організатор (1918 – 1920) Школи-комуни для безпритульних дітей ім. Ф.Достоевського, головний герой книги Г.Бєлих і Л.Пантелєєва «Республіка ШКІД».

ГРУДЕНЬ

– 90 років тому (1922) засновано Державний архів Чернігівської області.

2 – 75 років тому (1937) на базі дитячого відділення Чернігівської обласної бібліотеки ім. В.Г.Короленка засновано Чернігівську бібліотеку для дітей ім. М.Островського.

4 – 60 років від дня народження Володимира Дмитровича БОНДАРЕНКА (1952) – українського політика, народного депутата України багатьох скликань, мецената. Народився у с. Охінки Прилуцького р-ну.

*7 – 120 років тому в Чернігові народився Всеволод Михайлович ГАНЦОВ (1892 – 1979) – відомий український мовознавець, репресований у справі так званої СВУ. Похований у Чернігові. На фасаді будинку по проспекту Миру, де мешкав вчений, встановлено меморіальну дошку.

8 – 185 років тому народився Микола Васильович ГЕРБЕЛЬ (1827 – 1883) – перекладач, поет, бібліограф, випускник Ніжинського ліцею. Першим переклав «Кобзар» Т.Г.Шевченка російською мовою.

11 – 170 років тому в с. Іванівка Чернігівського району народився Данило Самійлович САМОЙЛОВИЧ (1742 – 1804) – український лікар, основоположник вітчизняної епідеміології, організатор і активний учасник боротьби з епідеміями чуми в країні.

15 – 70 років від дня народження Катерини Григорівни ДУЖОЇ (1942) – поетеси, прозаїка, лауреата міжнародного літературного конкурсу «Гранослов» (1991). Народилась в с. Ріків Козелецького району.

22 – 55 років тому народився Григорій Михайлович КУРАС (1957 – 2008) – талановитий український історик, кандидат історичних наук, випускник ЧДПІ ім. Т.Г.Шевченка, колишній вчитель історії в середній школі м. Щорса. Останні роки мешкав у США.

– 50 років від дня народження Лариси Вікторівни РОГОВЕЦЬ (1962) – української співачки, народної артистки України. Викладач Чернігівського музичного училища ім. Л.Г. Ревуцького. Народилась у Чернігові.

24 – 170 років тому народився Василь Михайлович ХИЖНЯКОВ (1842 – 1917) – відомий земський діяч, Чернігівський міський голова, голова Чернігівської губернської земської управи. Похований у с. Кезі Чернігівського повіту.

25 – 70 років від дня народження Віктора Івановича МАГДАЧЕНКА (1942) – художника-монументаліста. Народився на Кіровоградщині. Живе і працює в Чернігові.

27 – 275 років тому в Ніжині народився Микола Миколайович БАНТИШ-КАМЕНСЬКИЙ (1737 – 1814) – визначний історик та археограф.

– 80 років тому (1932) порушено кримінальну справу проти К.З.Шевченка, хлібороба с. Переволочна Прилуцького району, якого звинуватили в антирадянській агітації та невиконанні завдань хлібозаготівлі.

28 – 75 років від дня народження Віктора Михайловича СУБАЧЄВА (1937) – народного артиста України, соліста Чернігівського філармонійного центру фестивалів та концертних програм.

30 – 65 років від дня народження Анатолія Кіндратовича АДРУГА (1947) – кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри етнології Інституту історії, етнології та права ім. О.М.Лазаревського ЧНПУ ім. Т.Г.Шевченка, краєзнавця. Народився в м. Чернігові.

В ЦЬОМУ РОЦІ:

1130 років (882) з часу першої літописної згадки про Любеч Ріпкинського р-ну

1020 років тому (992) запроваджено у Чернігові єпископську кафедру.

920 років (1092) з часу першої літописної згадки про Прилуки, сс. Переволочна Прилуцького і Сокиринці Срібнянського р-нів.

860 років (1152) з часу першої літописної згадки про Березну Менського р-ну, Блистову Новгород-Сіверського р-ну.

470 років (1542) з часу першої згадки про с. Короп'є Козелецького р-ну.

460 років (1552) з часу першої згадки про сс. Змітнів, Спаське Сосницького, Лемешівка, Мощенка Городнянського, Горбове Новгород-Сіверського р-нів.

395 років тому (1617) споруджено Прилуцьку фортецю.

385 років (1627) з часу першої згадки про с. Талалаївку Ніжинського р-ну.

350 років тому (1662) Остру надано магдебурзьке право.

320 років тому (1692) у Ніжині зведено Всіхсвятську грецьку церкву.

300 років тому (1712) з'явилась перша письмова згадка про сс. Крехаїв Козелецького, Кудрівка Сосницького, Мньов Чернігівського р-нів.

270 років тому (1742) створено Лизогубівський літопис.

270 років (1742) з часу перших відомостей про Качанівку, де у 1980 р. створено історико-культурний заповідник «Качанівка» Ічнянського р-ну, який нині має статус Національного.

265 років тому (1747) у Ніжині почала діяти фабрика бавовняних тканин Б.Іванова, де виготовлялись тканини для одягу.

260 років тому (1752) відкрито лікарню в Козельці.

250 років тому (1762) збудовано Собор Різдва Богородиці у Козельці, храм Різдва Пресвятої Богородиці у с. Жукля Корюківського р-ну.

200 років тому (1812) прорито канал для річки Остер (притока Десни), на обох берегах якої розташований Ніжин; відкрито Ніжинське повітове училище; освячено церкву Петра і Павла у с. Кунашівка Ніжинського р-ну.

180 років тому (1832) створено Ніжинський фізико-математичний ліцей (1832 – 1840).

150 років тому (1862) освячено Покровську церкву у с. Ковпита Чернігівського р-ну.

135 років тому (1877) засновано смт Талалаївку як пристанційне селище.

130 років тому (1882 – 1907) у Києві почав виходити щомісячний історико – етнографічний журнал «Киевская старина», на сторінках якого висвітлювались історичні події 17 – 19 ст. на Чернігівщині.

100 років тому (1912) відкрито Ніжинську міську чоловічу гімназію, Остерську приватну жіночу прогімназію та Козелецьку чоловічу гімназію; споруджено за проектом інженера І.М.Якубовича будинок Чернігівського інституту фізметодів лікування (нині – поліклініка №1); почав виходити журнал „Вера и Жизнь”, який став наступником часопису „Черниговские епархиальные известия”.

95 років тому (1917) село Рождественське перейменовано на село Жовтневе Коропського району; село Янівка – на село Іванівка Чернігівського району; село Ксендзівка – на село Пролетарське Коропського району.

80 років тому (1932) розпочався голод на Чернігівщині; створено Чернігівську обласну комсомольську організацію.

75 років тому (1937) село Козел стало селищем Михайло-Коцюбинське Чернігівського району.

65 років тому (1947) село Яцево Чернігівського району перейменовано на село Новоселівка; село Татарівка – на село Софіївка Носівського району.

60 років тому (1952) відкрито Вихвостівський народний історико-літературний музей М.М.Коцюбинського у Городнянському районі; відкрито Чернігівський стрілецько-спортивний клуб.

50 років тому (1962) прийняв перших студентів Чернігівський вечірній механіко-технологічний технікум.

50 років тому (1962) село Навози Чернігівського району перейменовано в село Дніпровське.

50 років тому (1962) створено Мощенський народний історичний музей Городнянського району, музей Дружби народів у селі Сеньківка Городнянського р-ну..

*40 років тому (1972) історична місцевість Чернігова Болдині гори оголошена пам’яткою садово-паркового мистецтва.

40 років тому (1972) Качанівський парк в Ічнянському районі і Сокиринський парк Срібнянського району оголошені пам’ятками садово-паркового мистецтва республіканського значення.

40 років тому (1972) створено Чернігівське відділення Українського геолого-розвідувального інституту (УкрНДГРІ).

35 років тому (1977) розпочав своє творче життя Чернігівський ляльковий театр.

* * *

200 років тому у Варві народився Федір Максимович БОДЯНСЬКИЙ (1812 – 1873) – український етнограф і фольклорист. Працював інспектором та наглядачем Прилуцького повітового училища. Брат О.М.Бодянського.

145 років тому народився Аркадій Васильович ВЕРЗИЛОВ (1867 – 1931) – міський голова дореволюційного Чернігова, член Чернігівської Української Громади.

190 років тому народився Олексій Якович ВОЛОСКОВ (1822 – 1882) – російський художник – пейзажист. У середині XIX ст. періодично проживав у Сокиринцях і Качанівці, де написав картини «Церква у Сокиринцях», «Качанівка. Біля чайного столу» та ін.

220 років тому народився Петро Григорович ГАЛАГАН (1792 – 1855) – поміщик і меценат, на замовлення якого у 1825 – 1832 рр. архітектором П.А.Дубровським збудовано садибу у Дігтярях Срібнянського району. Тут 1845 р. гостював Т.Г.Шевченко.

100 років тому у с. Ядути Борзнянського р-ну народився Феодосій Родіонович ГОРБАЧ (1912 – 1945) – Герой Радянського Союзу.

225 років тому народився Домінік ДЕ ЛЯ ФЛІЗ (1787 – 1861) – український етнограф, топограф, художник французького походження. Жив у Ніжині та в с. Синявки (тепер Григоро-Іванівка) Ніжинського району.

180 років тому в м. Погар Чернігівської губернії (нині Брянська область РФ) народився Опанас Кирилович ЛОБИСЕВИЧ (1732 – 1805) – письменник, один з піонерів українського літературного відродження. Жив у Новгороді-Сіверському.

235 років тому народився Антоній ПОГОРЕЛЬСЬКИЙ (О.О.ПЕРОВСЬКИЙ) (1787 – 1836) – один з видних прозаїків ХІХ ст., академік Петербурзької АН, позашлюбний син А.К.Розумовського. Понад 14 років прожив у маєтку с. Погорільці Семенівського району.

100 років тому у с. Кусії Городнянського р-ну народився Володимир Полікарпович СИМОНОК (1912 – 1942) – Герой Радянського Союзу.

340 років тому в Ріпках в родині священника народився Антоній СТАХОВСЬКИЙ (1672 – 1740) – майбутній святий (канонізований у 1984 р.). Духовний сподвижник І.Мазепи.

140 років тому в м. Орську Оренбурзької губернії народився Ілля Матвійович УРАЛОВ (1872 – 1920) – актор МХАТ і Олександринського театру в Петербурзі. З 1910 по 1920 рік проживав і періодично виступав у Новгороді-Сіверському, де і похований.

12 СІЧНЯ

235 років тому народився С. І. ДАВИДОВ (1777 – 1825)

КОМПОЗИТОР, КАПЕЛЬМЕЙСТЕР І ВЧИТЕЛЬ СПІВУ

Степан Іванович Давидов народився 12 січня 1777 року в Чернігові, центрі Чернігівського намісництва, в родині дрібномаєткових дворян. У числі півчих, відібраних в Україні, він прибув до Петербурга наприкінці 1786 року і став учнем Придворної співацької капели, де отримав професійну освіту.

З п'ятнадцяти років писав духовну музику. Його перші духовні твори виконувались в концертах, на яких були присутніми царствующі особи. Існують відомості про те, що Катерина ІІ хотіла відправити Давидова для удосконалення композиторської майстерності в Італію. Але в цей час до Росії прибув відомий італійський композитор Джузеппе Сарті, і Давидов став йому за учня. Заняття тривали до 1802 року, коли маестро виїхав на батьківщину.

За роки тісного спілкування з вчителем Давидов увійшов до кола петербурзької художньої інтелігенції. Так він познайомився з Дмитром Бортнянським. З того часу пов'язала їх щира і постійна приязнь та обопільна повага. У цей період Степан Давидов працював у жанрі духовного концерту, виявивши блискуче володіння формою і технікою хорового письма.

У 1800 році Степан Іванович поступив на службу до Дирекції імператорських театрів. На замовлення двору Давидов написав два балети – «Увенчанная благодать» (1801) і «Жертвоприношение благодарности» (1802), які мали великий успіх. Наступним твором була опера «Русалка». Вона уславила композитора як одного із творців нового романтичного жанру чародійної, казкової опери. Ним написано музику до трагедій, дивертисменти, церковні композиції, тощо.

В епоху наполеонівських війн Степан Давидов звернувся до жанру трагедії в музиці. Він створив хори та антракти к трагедіям С.Глинки, Г.Державіна, О.Грузинцева. У музичному втіленні героїчних образів композитор спирався на стиль К.В.Глюка, залишаючись на позиціях класицизму.

У 1810 році Степана Івановича звільнено зі служби. Відтоді його ім'я на кілька років зникає з театральних афіш. Восени 1814 року Давидов переїздить до Москви, де служить керівником музичного театру графа Шереметьєва. Знову виступає як автор сценічної музики,

але в жанрі дивертисменту. В одному з них, за назвою «Первое мая, или Гулянье в Сокольниках», особливою популярністю користувались дві пісні «Кабы завтра да ненастье» і «Среди долины ровныя», які увійшли у міський побут як народні.

Згодом Давидов беруть на службу до Контори московського імператорського театру на посаду вчителя музики. Він виховав видатних оперних співаків Надію Рєпіну, Павла Булахова, Олександра Бантишева, які принесли славу московській оперній трупі.

Степан Іванович Давидов залишив глибокий слід у розвитку російського музичного мистецтва доглинкінського періоду. Освічений музикант, талановитий художник, творчість якого насичена українськими і російськими національними витоками, він прокладав шлях до вітчизняної класики, багато в чому випередивши образність опер М.Глінки та О.Даргомижського. Давидову належать обробки народних пісень і танців. У своїх творах використовував українській народний мелос, зокрема мелодію «Їхав козак за Дунай».

Помер композитор 22 травня 1825 р. у Москві.

ЛІТЕРАТУРА:

ДАВИДОВ Степан Іванович [Текст] //Мистецтво України: біогр. довід. – К., 1997. – С. 189.

МУХА А.І. Композитори України та української діаспори [Текст]: довід. /А.Муха. – К.: Музична Україна, 2004. – 350 с.

С. 84 – 85: Про С.І.Давидова.

СОКОЛОВА А. Степан Давыдов (Stepan Davydov) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belkanto.ru>

СТЕПАН Давыдов (Stepan Davydov) [Електронний ресурс] //Классическая музыка. – Режим доступу: www.classic-music.ru

ФЕДОРОВСКАЯ В. Композитор Степан Давыдов [Текст] /В.Федоровская. – Л., 1972. – 176 с.

9 ЛЮТОГО

120 років тому народився П.Д.БАРАНОВСЬКИЙ (1892-1984)

РЕСТАВРАТОР П'ЯТНИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЧЕРНІГОВІ

Петро Дмитрович Барановський народився 9 лютого 1892 року в селі Шуйське Вяземського повіту Смоленської губернії. У 1912 році закінчив інженерний курс у Москві з правом здійснювати будівельні роботи. Тоді ж Петро Барановський був відзначений медаллю Російського археологічного товариства за вдалу реставрацію Свято-Троїцького монастиря у с.Болдино Смоленської губернії. Коли почалася Перша світова війна, Петро Барановський прибув у діючу армію як військовий інженер. У 1918 р. отримав другий диплом з мистецтвознавства і став викладачем Московського державного університету. У 1921 р. Петро Дмитрович організував свою першу, із десяти, експедицію на російську Північ. За своє життя Барановський дослідив сотні пам'яток народної архітектури від Білого моря до Азербайджану. Наприкінці 1920-х рр., коли набув розмаху антирелігійний рух, він реставрував Казанський собор на Красній площі у Москві. Принцип Барановського в реставрації – відновлення первісного обліку споруди із знищенням всіх наступних прибудов і нашарувань – не сприймався багатьма спеціалістами. Однак у ті роки це був один із засобів зберегти пам'ятник від зносу.

У наступні роки Петро Дмитрович здійснив реставрацію Крутицького подвір'я, Коломенського, Спасо-Андронікового монастирів, врятував Собор Василя Блаженного у Москві. Барановський заснував музей народної творчості у Коломенському і став його першим директором та Музей імені Андрія Рубльова в Анадроніковому монастирі.

4 жовтня 1933 року Петра Барановського арештували у справі Болдинського музею, де завдяки йому зберігались пам'ятники знищеної нині храмової культури російсько-литовського прикордоння на верхньому Дніпрі. За судовим вироком покарання відбував у таборі сибірського міста Маріїнська. Організував тут сільськогосподарський музей, побудував електростанцію. У травні 1936 р. Барановського достроково випустили на волю, і він оселився в Александрові Володимирської області, бо жити в Москві йому заборонялося.

Україна завжди дякуватиме Петру Барановському за вивчення і врятування рідкісного пам'ятника домонгольської доби – церкви св. П'ятниці у Чернігові. Сам Петро Дмитрович у статті «Собор Пятницького монастиря в Чернигове» розповів про побачене ним, коли прибув до стародавнього міста. За словами архітектора і реставратора, 23 серпня 1941 року під час німецького наступу П'ятницький храм вигорів від запалювальних бомб, а 26 вересня 1943 року, після визволення Чернігова, він був зруйнований повітряним бомбардуванням. У грудні 1943 року за завданням Комісії з охорони пам'ятників Комітету у справі мистецтв при РНК СРСР і Надзвичайної державної комісії з обліку втрат, нанесених німецькими загарбниками, Петро Барановський здійснив обслідування пам'ятників Чернігова. Найбільш постраждалою виявилась П'ятницька церква. Руїни являли собою найскладніший конгломерат цегляних кладок різних епох і характеру. І в цьому він почав розбиратися. Майже двадцять років свого життя Петро Дмитрович вивчає і реставрує Чернігівську П'ятницю, повертаючи їй первозданний вигляд. Лише 1962 року ці роботи, що відкрили новий розділ в історії вітчизняної архітектури, були завершені.

Відомий чернігівський архітектор і краєзнавець Андрій Карнабед, який зустрічався з Барановським, писав: «Добитися в ті часи, коли місто піднімалося з руїн, не лише збереження залишків пам'ятника, але й виготовлення на місцевому заводі десятків тисяч цегли, що імітують древню плінфу, було справжнім подвигом».

Жив і помер Петро Дмитрович Барановський у колишніх лікарняних палатах Новодівочого монастиря в Москві, перетворених на комуналку, 12 червня 1992 року. Поховали видатного архітектора і реставратора в некрополі Донського монастиря, де на його честь встановлено меморіальну дошку.

ЛІТЕРАТУРА:

БАРАНОВСКИЙ П. Собор Пятницького монастиря в Чернигове [Текст] /Пётр Барановский //Памятники искусства, разрушенные немецкими захватчиками в СССР : сб. ст. – М.; Л., 1948. – С. 15 – 34.

БАРАНОВСКИЙ Петр Дмитриевич [Електронний ресурс] // [Мегаэнциклопедия Кирилла и Мефодия](http://www.megabook.ru). – Режим доступу: <http://www.megabook.ru>

БАРАНОВСЬКИЙ Петро Дмитрович (09.02.1892 – 12.06.1984) [Текст] //Енциклопедія сучасної України. – К., 2002. – Т.2. – С.233.

АСЕСВ Ю. Реставратор Барановський [Текст] /Ю.Асеев //Пам'ятки України. – 1992. – № 2-3. – С. 52 – 54.

БЫЧКОВ Ю. А. Житие Петра Барановского [Текст] /Юрий Бычков. – М.: Сов. Россия, 1991. – 176 с.: ил.

КАРНАБИДА А. Рятівник Параскеви – Пятниці //Чернігів. відом. – 1992. – №6 (лют.). – С.5; №7 (лют.). – С.5.

ПЁТР Барановский. Труды, воспоминания современников [Текст] /Фонд Барановского; сост.: Ю. А. Бычков, О. П. Барановская, В. А. Десятников, А. М. Пономарев. – М.: Отчий дом, 1996. – 345 с.

ХРАНИТЕЛЬ...: П.Д.Барановский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history-life.ru/post101421845>

ЧИВИЛИХИН В. Зодчий [Текст] /Владимир Чивилихин //Лит. Россия. – 1982. – 12 февр.

55 років від дня народження В.М.МАСТЕРОВОЇ (1957)

ЇЇ ПЛАНИ СТАЮТЬ РЕАЛЬНІСТЮ

Валентина Миколаївна Мастерова (Шовкун) народилася 1 березня 1957 року в селі Сивки Чернігівського району. Колись тут було п'ятсот дворів. Сорок років тому, під час створення Київського моря, його планували затопити, а жителів виселити. Проте плани не здійснились, а люди у село так і не повернулися.

У 1974 році Валентина закінчила Михайло-Коцюбинську середню школу. Рік працювала на Чернігівській кондитерській фабриці кондитером. Потім закінчила радіомеханічне училище при Чернігівському радіоприладному заводі. Працювала на заводі автозапчастин, фабриці музичних інструментів. Але метою дівчини була професія журналіста. Вона вступила на факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Закінчила його з відзнакою.

Протягом 1987 – 1993 рр. керувала відділом сільського господарства Менської районної газети «Наше слово». З 1996 р. – власкор обласної молодіжної газети «Гарт». У ці роки Валентина Мастерова пише вірші, оповідання, новели, оволодіває формами журналістського мистецтва. Її твори публікуються на сторінках преси. Пізніше обіймала посаду редактора Чернігівської районної газети «Наш край».

У 1991 році Валентина Миколаївна стала переможцем міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», у 1997 р. – всеукраїнського конкурсу «У свічаді слова». Перша книга Мастерової «Так плакало дерево» побачила світ 1992 р. і здобула визнання критики та читачів. У 1993 р. молоду письменницю прийняли до Національної спілки письменників України. А у 1999 р. вона видала другу книгу оповідань «Крила».

Сьогодні чернігівська письменниця Валентина Мастерова відома далеко за межами Чернігівщини й України. Вона – лауреат обласної премії ім. М.Коцюбинського, міжнародної премії журналістів ім. В.Стуса, літературної премії «Благовіст».

Особливою увагою читачів користується автобіографічний роман Мастерової «Суча дочка», в якому показаний зріз із життя українського села протягом останніх двадцяти років. Твір був номінантом на присудження Шевченківської премії 2007 року. Впізнавши себе в героях твору та дізнавшись, що авторка є їхньою землячкою, селяни приїхали до письменниці у Чернігів і запропонували започаткувати фонд для створення народного фільму. Самі відкрили рахунок у банку і почали збирати гроші. Над сценарієм майбутнього фільму працює режисер Одеської кіностудії Леонід Павловський.

У творах письменниці відтворені психологія і побут людей сіверянщини. Тут переплітаються трагічний романтизм з трагічним реалізмом. Змальовано самотність людини на схилі життя, зображено погляд на нашу міліцію з середини. Для Мастерової головне людина, а не гуманне ставлення до людства взагалі.

Нині Валентина Миколаївна не лише письменниця, а й видавець. Нею організовано чернігівське видавництво «Русь», де побачили світ книги краєзнавчого змісту місцевих письменників, журналістів, істориків. У творчому портфелі видавництва книги про Миколу Костомарова, Миколу Ге, багатьох інших видатних діячів, життям і діяльністю пов'язаних з Чернігівщиною.

А твори самої Валентини Мастерової увійшли до Антології української «жіночої» прози та есеїстики другої половини ХХ – початку ХХІ століття за назвою «Незнайома».

ЛІТЕРАТУРА:

МАСТЕРОВА В. Крила [Текст]: оповідання, етюди /Валентина Мастерова. – К.: Укр. письменник, 1999. – 100 с.

МАСТЕРОВА В. Мавра [Текст]: повість /Валентина Мастерова. – Чернігів: Русь, 2009. – 148 с.

МАСТЄРОВА В. Смарагд [Текст]: роман /Валентина Мастерова. – Чернігів: Чернігів. береги, 2005. – 248 с.

МАСТЄРОВА В. Суча дочка [Текст]: роман /Валентина Мастерова. – Чернігів: Чернігів. береги, 2003. – 208 с.

МАСТЄРОВА В. Суча дочка [Текст]: роман /Валентина Мастерова. – Чернігів: Чернігів. береги, 2005. – 208 с.

МАСТЄРОВА В. Так плакало дерево [Текст]: оповідання /Валентина Мастерова. – Київ: Укр. письменник, 1992. – 47 с.

* * *

АНТОНЕНКО П.Я. Як зробити книжку [у видавництві «Русь»] [Текст] /Петро Антоненко //Слово Просвіти. – 2009. – 3-9 верес.

ДЗЮБА Т. Талант як міра ваги: діалоги, літературно-критичні та літературознавчі тексти: нариси, есе [Текст] /Тетяна Дзюба. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. – 188 с.

С.175 – 180: Про роман «Суча дочка».

ЛАУРЕАТИ премії «Благовіст» [Текст] //Літ. Україна. – 2003. – 10 лип. – С.2.

ПОТАПЧУК Н. Земляки збирають гроші на «народне кіно» [Текст] /Наталія Потапчук //Сіверщина. – 2009. – 22 жовт. – С.15.

14 БЕРЕЗНЯ

100 років тому народився

Й. А. РАПОПОРТ (1912 – 1990)

ВИДАТНИЙ БІОЛОГ І ГЕНЕТИК

Йосип Абрамович Рапопорт народився 14 березня 1912 року в Чернігові у родині фельдшера. По закінченні школи вступив до Чернігівського агрозоотехнічного технікуму. Завершив навчання з направленням у Куликівський район Чернігівської області на посаду районного зоотехніка. Працював там кілька років. Потім – біофак Ленінградського державного університету, став учнем Олександра Петровича Владимирського, який доручив йому написати главу «Генетика и еволюция» для книги «Хрестоматія по еволюционному учению». Працюючи над розділом, Йосип Рапопорт переклав низку статей англійських та німецьких авторів, серед яких були Вейсман і Морган, на той час заборонені у Радянському Союзі. Видання побачило світ 1934 року. А у тридцять п'ятому його прийняли до аспірантури Інституту експериментальної біології Наркомату охорони здоров'я в Москві.

17 червня 1941 року Рапопорт мав захищати докторську дисертацію на факультеті біології Московського університету. Однак не вистачило кворуму, і захист було перенесено на пізніше. А 22 червня 1941 року почалась війна. 27 червня молодий вчений добровільно подав заяву на фронт. Він пройшов бойовий шлях від молодшого лейтенанта до гвардії майора. Воював на Кримському і Кавказькому фронтах, був слухачем прискорених курсів Військової академії імені Фрунзе і одночасно захистив докторську дисертацію у Московському університеті. Після цього він міг залишитись у Москві, бо отримав пропозицію від академіка, секретаря президії Академії наук СРСР Льва Орбелі. Йосипу також пропонували посаду викладача у Військовій академії імені Фрунзе. Проте Рапопорт відмовився від пропозицій і повернувся у діючу армію. Отримав тяжке поранення у голову і втратив ліве око. Тричі командування 2-го Українського фронту представляло його до звання Героя Радянського Союзу, але жодного разу Й.А. Рапопорт так його і не отримав. Хоча був відзначений високими орденами і медалями. 8 травня 1945 року американське командування нагородило Йосипа Абрамовича військовим орденом Достойного Легіону США (Legion of Merit) командорського ступеня за допомогу в ході Берлінської операції.

Після війни Рапопорт повернувся до свого інституту. Незабаром він зробив відкриття сильних хімічних мутагенів. Хімічний мутагенез (зміна генів під впливом хімічних речовин) почали застосовувати на практиці.

З 31 липня до 7 серпня 1948 року проходила сумнозвісна сесія ВАСГНІЛ, на якій більшість доповідачів підтримала погляди академіка Лисенка. На вечірньому засіданні 2 серпня виступив доктор біологічних наук Й.А. Рапопорт. Його доповідь викликала обурення більшості. Казали, що ген – чиста фікція, що наука про ген є облудною теорією, яка затримує розвиток науки. Виступ Рапопорта сприйняли не лише як виступ вченого, але і як політичну заяву.

Коли сесія завершила свою роботу, розпочався розгром радянської генетики. Вченого звільнили з роботи, а у 1949 році виключили з партії. Його унікальні лінії дрозофіл викинули у вікно. На подвір'ї інституту знищували на кострі «Труди інституту цитології, гистології і ембріології», де було опубліковано докторську дисертацію Рапопорта. Диво сталося наприкінці 1957 року. Академік Микола Миколайович Семенов запросив Йосипа Абрамовича на посаду старшого наукового співробітника в очолюваний ним Інститут хімічної фізики АН СРСР. Тут Рапопорт організував біологічну лабораторію, де спочатку працювало кілька людей. У 1965 р. це вже був відділ хімічної генетики. Результати роботи відділу втілювались у сільськогосподарську селекцію, у промислову мікробіологію. На початку 1970-х рр. Йосипа Абрамовича нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, у 1979 р. його обрано членом-кореспондентом АН СРСР по відділенню біології, а у 1984 р. Й.А. Рапопорту присуджено Ленінську премію.

Наукові відкриття вченого завжди ставали надбанням практичної медицини і повсюдно використовувались у сільськогосподарській практиці для підвищення врожайності рослин. Йосип Абрамович мав широкі зв'язки із селекціонерами України, які використовували метод хімічного мутагенезу. Це доктори наук Станіслав Васильківський, Іван Чучмій, академіки Сергій Гершензон, Володимир Моргун. Вчені з Шотландії, Швеції та інших країн приїжджали до Йосипа Абрамовича у Москву. Були у нього численні учні та аспіранти з радянських республік, а також з Індії, Болгарії, В'єтнаму.

Восени 1990 р. вчений був відзначений званням Героя Соціалістичної Праці. Рівно за місяць після нагородження, 26 грудня 1990 року, його збила машина. Після того Йосип Абрамович прожив тиждень у страшних муках. Похований на Троєкурівському цвинтарі у Москві. В історії вітчизняної науки Й.А.Рапопорт залишився як автор теорії і практики хімічного мутагенезу і творець нового напрямлення в селекції сільськогосподарських рослин (йому належать 300 нових видів). Сьогодні за його розробками виготовляються антибіотики, високоефективні вакцини, деякі онколітики, які застосовуються в медицині багатьох країн світу.

ЛІТЕРАТУРА:

БОЙКОВ Р.В. Трижды не Герой Советского Союза гвардии майор Рапопорт: золотые звезды несостоявшегося Нобелевского лауреата – генетика и десантника [Текст] /Роман Бойков //Независимая газ. – 2010. – 30 апр.

ИОСИФ Абрамович Рапопорт – ученый, воин, гражданин [Текст]: очерки, воспоминания, материалы. – М.: Наука, 2001. – 335 с.: ил. – (Сер.: «Ученые России»).

ИОСИФ Абрамович Рапопорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asu.cs.nstu.ru/rapoport>

ИОСИФ Абрамович Рапопорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belopolye.narod.ru>

РАМЕНСКАЯ М.Е. Иосиф Абрамович Рапопорт – ученый, воин, гражданин [Текст] /Мария Раменская //Знамя. – 2003. - №5. – С.228 – 231.

СТРОЕВА О.Г. Его ждала Нобелевская премия [Текст] /О. Строева //Экология и жизнь. – 2002. – № 6. – С.65.

ШЕПЕЛЕВ Ю. Победитель [Текст] /Юрий Шепелев //Тхия. – 2010. – 3 июня.

ШЕПЕЛЬОВ Ю. Переможець [Текст] /Юрій Шепельов //Дзеркало тижня. – 2010. – 30 квіт.

ШНОЛЬ С. Йосиф Абрамович Рапопорт [Текст] /Симон Шноль //Знання – сила. – 1997. - №6. – С.70 – 78.

13 ЧЕРВНЯ

340 років (1672) з часу універсала гетьмана Д.Г.Многогрішного на право В.Ф.Яловицькому володіти млином на р. Стрижень у Чернігові

ПЕРЛИНА ПОЛІССЯ – УРОЧИЩЕ ЯЛІВЩИНА

Ялівщина не лише улюблене місце відпочинку чернігівців, але й своєрідний історичний пам'ятник – заповідник місцевого значення. Перша літописна згадка про неї датується 13 червня 1672 року, коли своїм універсалом гетьман Дем'ян Многогрішний підтвердив райцю В.Ф.Яловицькому право на володіння млином на річці Стрижень. Саме від прізвища володаря і походить назва місцевості. Але люди облюбували цю місцевість задовго до Яловицького. Тут виявлено декілька поселень епохи бронзи, знайдено сліди поселень раннього залізного віку (VII – IV ст. до н.е.) і стародавній курганний могильник.

4 липня 1879 року міська дума постановила подати в міській водопровід воду з Ялівщини. З того часу тут існують насосні станції для подачі води з артезіанських свердловин. У 90-х рр. XIX ст. було висаджено сосни, ялинки, черемха, верес, ірга, інші дерева та кущі. Особливо багато для озеленення зробив член міської думи Василь Нерода, батько майбутнього народного художника Росії Георгія Нероди.

Після війни висаджувались липа, береза, тополі, біла акація. 27 березня 1945 року органами місцевого управління підтримана ініціатива громадськості про організацію ботанічного саду у Ялівщині. За рік площа ботанічного саду складала 170 га і нараховувала 480 видів рослин, 720 сортів декоративних рослин. Фахівці працювали у трьох відділах: флори і культурної рослинності; інтродукції та акліматизації рослин; дендрології, плодівництва і розведення квітів.

На цій території археологи виявили поселення – посад городища «Ялівщина», площа якого становить не менше 1,5 га. Його взято на державний облік рішенням виконкому Чернігівської облради від 19 лютого 1985 р. і включено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

В лютому 1964 року міський ботанічний сад було трансформовано в контору зеленого господарства. Документів, які б свідчили про ліквідацію ботанічного саду, не знайдено. Єдина екосистема та відділи його почали штучно розділяти на функціональні зони і використовувати окремими новоствореними підрозділами, які поступово стали домінувати над ботанічним садом.

У травні 1975 року радгосп «Деснянський» розділено на управління «Зеленбуд» (догляд та посадки) і радгосп «Деснянський» (вирощування дерев, кущів, квітів як посадкового матеріалу). Сьогоднішнє комунальне підприємство «Зеленбуд» є правонаступником попереднього управління.

23 березня 1992 року рішенням виконкому Чернігівської облради з території лісового заказника вилучається 1 га. У подальшому вилучена заповідна територія Ялівщини передавалась у приватну власність, незважаючи на унікальність археологічної пам'ятки світового значення.

26 січня 2007 року відбулося засідання круглого столу з проблем Ялівщини «Чистота оточуючого світу як дзеркало духовності та моральності кожного громадянина і суспільства в цілому». В його роботі взяли участь 25 осіб з 14 різноманітних організацій. Було сформовано Погоджувально-експертну комісію (ПЕК) з проблем Ялівщини. Наслідком її

роботи стало наступне: 11 червня 2008 року вісімнадцята сесія Чернігівської облради п'ятого скликання ухвалила рішення про резервування території лісового парку Ялівщина площею 110 га для організації об'єкту природо-заповідного фонду. Рекомендовано Чернігівській міськраді погодити створення на території лісового парку Ялівщина природо-заповідного фонду.

Науковці – екологи Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка створили в Ялівщині міський центр роботи з молоддю. Там же діє університетська агробіологічна станція. Фахівці кафедри екології та охорони природи розробили проект створення регіонально-ландшафтного парку «Ялівщина» з метою збереження у природному стані лісових комплексів та об'єктів лівобережної частини заплави, притерасової, терасової і плакорної ділянок річки Стрижень та забезпечення умов для екологічно збалансованої рекреації на цій території з врахуванням покладених завдань щодо підтримки стабільності екологічного середовища міста Чернігова.

Наявність такого парку дозволить створити всі умови для відпочинку чернігівців і гостей міста та одночасно максимально сприяти збереженню природного ландшафту лісопарку. Ялівщина повинна стати візитівкою Чернігова. Адже, за висловом одного з творців ботанічного саду, те, що кріпосні зробили у Тростянці, природа в Ялівщині зробила сама.

ЛІТЕРАТУРА:

БОТАНІЧНИЙ сад у Ялівщині і „аквапарк” біля Стрижня [Текст]: зроблений ще один крок до розвитку турист. галузі в обл. центрі //Сіверщина. – 2005. – 8 квіт. – С.4.

КАРНАБІДА А. Залишки епохи бронзи [Текст] /Андрій Карнабіда //Пам'ятники України. – 1973. – №1. – С.38 – 39.

Поселення цього періоду виявлено в урочищі Ялівщина 1971 р.

КАРПЕНКО Ю.О., Графін М.В. Загадковими стежками „Ялівщини” [Текст] /Юрій Карпенко, Михайло Графін. – Чернігів, 2002. – 40 с.

КОВАЛЕЦЬ Я. Був у Ялівщині ботанічний сад [Текст] /Яків Ковалець //Пульс неділи. – 2004. – 27 авг. – С. 6.

ПУТІВНИК по екологічній стежці державного заказника місцевого значення „Ялівщина” [Текст] /Скл. О.В. Лукаш, Ю.О. Карпенко. – Чернігів: Десна, 1993. – 23 с.

ЯЛІВЩИНА [Текст] //Чернігівщина: енцикл. довід. – К., 1990. – С.967 – 968.

ЯЛІВЩИНА давно стала популярним місцем для звалища всіляких відходів: Відкритий лист до міського голови Чернігова та депутатів Чернігів. міськради [Текст] //Гарт. – 2006. – 19 січ. – С.17.

ЯЛІВЩИНА: дерібан припиниться? [Електронний ресурс] //Український лісовод. – Режим доступу: <http://www.lesovod.org.ua/node/1953>

24 ЧЕРВНЯ

**200 років тому (1812) відбувся похід
Наполеона на Росію. Почалась
Вітчизняна війна 1812 року**

ЯК ЧЕРНІГІВЦІ ВОЮВАЛИ З ФРАНЦУЗЬКИМИ ЗАВОЙОВНИКАМИ

24 червня 1812 року війська французького імператора Наполеона вторглися в Росію. У Чернігівській губернії почалась відправка селян на оборонні роботи до Києва. Чернігівці доставляли провіант для діючої армії. 10 листопада 1812 року фельдмаршал Михайло Кутузов, головнокомандувач російської армії, надіслав листа губернському начальству про перевіз провіанту для армії з м. Сосниця до м. Рогачів Могильовської губернії.

Чернігівське ополчення на чолі з генералом у відставці Миколою Васильовичем Гудовичем було найбільшим в Україні і складалось з 6 кінних козачих і 8 ополченських полків. До ополчення вступили 25 783 ратники, на утримання яких населення зібрало 2 млн. 237 тис. рублів.

Важливу допомогу російським військам надавали українські партизанські загони. Серед їх ватажків організаційним талантом, мужністю та відвагою відзначився уродженець села Нефедівки Новгород-Сіверського повіту Чернігівської губернії Єрмолай Четвертак. Його формування діяло на території Смоленщини і знищувало ворожі обози та фуражирів. Зібравши 3 тис. ратників, озброєних сокирами, рогатинами і мисливськими рушницями, Четвертак звільнив від французів Гжатський повіт й інші місцевості та утримував їх до підходу регулярних частин.

26 серпня 1812 року відбулась Бородинська битва, в якій взяли участь Чернігівський, Охтирський, Глухівський та інші полки, сформовані переважно з українців. Рядові солдати Чернігівського драгунського полку Тарас Харченко, Сидір Шило, Микита Власенко, Петро Милешко разом з унтер-офіцерами Приваловим і Дригою першими увірвалися на французьку батарею, порубали канонірів та повернули зброю проти ворога. Василь Григорович Костенецький – генерал-лейтенант, командувач артилерією 6-го піхотного корпусу, уродженець села Вирівка Конотопського повіту Чернігівської губернії, за відвагу, проявлену у битві, був нагороджений орденом Георгія 3-го ступеня та позолоченою шпагою з написом «За хоробрість». За велику фізичну силу, високий зріст і надзвичайну витривалість, за спартанський спосіб життя його прозвали «Василь Великий». У храмі Христа Спасителя в Москві прізвище Василя Григоровича Костенецького було вибите на п'яти дошках як такого, що відзначився у битвах під Смоленськом, Бородінін, при Буцені, Дрездені, Лейпцигу. Портрет генерала знаходиться у Військовій галереї Зимового палацу у Санкт-Петербурзі.

Починаючи з вересня 1812 року, ополченці і козацькі полки захищали велику лінію, що йшла по кордону Київської і Чернігівської губерній. Відважно бився з ворогом 2-й Чернігівський козацький полк, який був у складі гарнізону Пінська.

Коли Наполеон був розбитий на території Росії, козацькі підрозділи воювали у складі російської армії у 1813 – 1814 рр. на полях Німеччини і Франції. Перший Чернігівський козацький полк перейшов у розпорядження головної квартири. Законодавство Російської імперії врахувало заслуги чернігівських і полтавських козаків у боротьбі з військами французького імператора і захистило їхні права відповідними документами. Козацтво оголошувалось станом *«свободных землевладельцев, не имеющих никаких особенных повинностей, кроме общих государственных и земских»*.

ЛІТЕРАТУРА:

ДАВИДОВ Й. Памятає вся Росія [Текст] /Йосип Давидов //Деснян. правда. – 1982. – 7 верес.

КОЗЛОВ О. Кролевчани у війні 1812 року [Текст] /Олександр Козлов //Сіверян. літопис. – 2005. – №1. – С.47 – 54.

МАТЕРИАЛЫ по истории формирования ополчения 1812 г. [Текст] //Труды Черниговской губернской архивной комиссии. – Чернигов, 1913. – Вып. 10. – С.109.

НАРІЖНИЙ Б.М. Єрмолай Четвертак [Текст]: істор. повість /Борис Наріжний. – К.: Веселка, 1987. – 199 с.

ПОЛОВНИКОВА С. Вітри бородінського поля [Текст] /Світлана Половникова //Деснян. правда. – 1987. – 6 верес.

ПОСТАНОВЛЕНИЯ уездных дворянских собраний Черниговской губернии по сбору государственного ополчения в 1812 году [Текст] //Земский сборник Черниговской губернии. – 1911. – №5. – С.109 – 115.

165 років тому народився
Є. К. АНДРІЄВСЬКИЙ (1847 – 1917)

НАЙДІЯЛЬНІШИЙ ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ГУБЕРНАТОР

Євген Костянтинівич Андрієвський народився 23 серпня 1847 року у Бесарабській губернії у дворянській православній родині. Своє життя присвятив військовій справі. Закінчив три військові училища, після чого служив у кінній артилерії. Останнє військове звання капітан гвардії. Пізніше зарахований до міністерства внутрішніх справ і перейменований у колезькі асесори. За військову службу відзначений високими нагородами Російської імперії, в тому числі золотою зброєю з написом «За хоробрість». Євген Андрієвський був також нагороджений орденами і золотими хрестами Персії, Франції, Румунії та Сербії за військову доблесть.

4 грудня 1893 р. Є.К. Андрієвський прибув до Чернігова, він був призначений на посаду губернатора. За роки його губернаторства в місті влаштовано нові шкільні помешкання, нову водогінну мережу, електростанцію, скотобійні із заводами, цегельню, відкрито ломбард для малозабезпечених мешканців, придбано асенізаційну валку з герметичними бочками і помпою, утворену другу пожежну команду. У 1895 р. введено вуличне електричне освітлення. Закладено сквер навпроти Катерининської церкви і бульвар на Олександрівській площі (Центральний міський ринок). Завдяки старанням губернатора Андрієвського було впорядковано міський вал або Костянтинівський парк, який став улюбленим місцем прогулянок чернігівців.

Гармати на валу, які валялися долу, були встановлені на старі лафети Київського арсеналу також за розпорядженням Євгена Костянтинівича. Декілька гармат були зібрані по губернії і також встановлені на цегляних п'єдесталах. Понад сто років вони викликають зацікавленість мешканців і гостей Чернігова.

Губернатор брав активну участь у створенні Чернігівської архівної комісії, яка розпочала свою роботу 14 листопада 1896 року. Не без його підтримки з'явився у Чернігові музей старожитностей Василя Гарновського, переданий земству (нині Чернігівській історичний музей ім. В.В.Тарновського).

6 грудня 1894 року урочисто відчинив двері «Будинок Працелюбства», зведений з південно-західного боку Олександрівської площі (нині вул. Комсомольська, 49). Губернатор вітав цю подію, бо знав, що кожний бідняк матиме «дневное пропитание и теплый угол за усиленную работу». Праця на себе забере у них час для пияцтва, крадіжок і розпусти – страшних пороків людства.

За підтримки Є. К. Андрієвського Чернігівська міська дума заснувала одинадцять дільничних попечительств про бідних, хоча вони вже мали нічний притулок на 60 людей, міську богадільню на 15 людей і навіть ясла для дітей.

У 1900 році Андрієвський підтримав ідею відкриття Чернігівського реального училища (тепер тут кооперативний технікум). Ним же була заснована колонія на Подусівці для неповнолітніх злочинців. Їх виправляли працею на землі. З ініціативи губернатора 7 жовтня 1901 р. відкрито Чернігівську школу для глухонімих хлопчиків.

Євген Костянтинівич став ініціатором побудови у Чернігові двоповерхової лазні із цегли на зразок столичних. Однак лише у березні 1906 р., коли Андрієвський служив у Петербурзі, її відкрили на нинішній вулиці Гетьмана Полуботка. Будинок зберігся, але наразі руйнується.

Губернатор, як громадський діяч і благодійник, був членом кількох товариств. Написав статті і спогади про Федора Берга – генерала-фельдмаршала, героя війни з Наполеоном, Петра Ванновського – військового міністра і міністра народної освіти, народженого в Києві, Михайла Драгомирова – генерала від інфантерії, військового теоретика і педагога, уродженця Конотопа. Літературний доробок Євгена Андрієвського побачив світ на сторінках популярних журналів «Исторический вестник» і «Русская старина».

У 1901 році Андрієвський отримав призначення на посаду начальника Головного управління пошти і телеграфу міністерства внутрішніх справ. Тут він прослужив до грудня 1903 року. А потім його було призначено членом Ради міністра внутрішніх справ. На цій посаді Євген Костянтинович залишався до самої смерті, яка сталася 8 березня 1917 року.

Він назавжди залишиться в пам'яті нащадків найдіяльнішим Чернігівським губернатором.

ЛІТЕРАТУРА:

АНДРЕЕВСКИЙ Евгений Константинович [Електронний ресурс] //Русская императорская армия. – Режим доступу: <http://regiment.ru/bio/A/>

РУДЕНКО В. Ех, баня...? [Текст] /Володимир Руденок //Чернігів. відом. – 2005. – 7 верес. – С.15.

СТУДЬОНОВА Л. Чернігівські князі, полковники, губернатори [Текст] /Людмила Студьонова; ред. О.В.Ткаченко. – Чернігів: Деснян. правда, 1998. – 148 с.

С.94 – 98: Нарис про Є.К.Андрієвського.

ЧЕРНИГОВСКИЕ губернаторы и вице-губернаторы [Текст]: Биобиблиограф. справ. /Гос. архив Чернигов. обл. – Чернигов, 2006. – 200 с.

С.24 – 32: Є.К.Андрієвський.

17 ВЕРЕСНЯ

180 років тому народився

І.Я.ДУНІН-БОРКОВСЬКИЙ (1832 – 1902)

МЕЦЕНАТ, ДВОРЯНИН, ГОЛОВА ПОВІТОВОГО ЗЕМСТВА

Іван Якович Дунін-Борковський народився 17 вересня 1832 року, скоріш за все, у родовому маєтку в селі Новий Білоус Чернігівського району. Походив із старовинного дворянського роду, з якого вийшов Василь Андрійович Дунін-Борковський – чернігівський полковник (1672 – 1685). Батько Івана Яків Іванович мав чин штабс-капітана. У 1819 – 1832 рр. обіймав посаду Чернігівського повітового предводителя дворянства.

У 1848 році Іван Якович закінчив Чернігівську гімназію, а 1852 р. – Ніжинський юридичний ліцей князя Безбородька. За рік пішов на військову службу. То був 1853 р., коли розпочалася Кримська, або Східна війна, між Російською імперією та коаліцією у складі Британської, Французької, Османської імперій і Сардинського королівства.

Представник славного роду поручик Іван Якович Дунін-Борковський брав активну участь у Кримській кампанії. Нагороджений медаллю за хоробрість. У 1857 р. вийшов у відставку і оселився у Новому Білоусі, власному маєтку. Зайнявся сільським господарством. Його обирали почесним мировим суддею, головою з'їзду мирових суддів, повітовим і губернським гласним, неодмінним членом присутствія з селянських справ, губернським і повітовим предводителем дворянства (1871).

Іван Якович володів великим капіталом, але у Чернігові жив у скромній найнятій квартирі. Він не був одружений. Свої гроші вкладав у благодійництво. Допомагав учбовим закладам. Заповів Чернігівському губернському земству близько 400 тис. руб. для запровадження стипендій у різних учбових закладах.

У 1902 році Дунін-Борковський пожертвував 100 тис. руб. на спорудження будинку реального училища в Чернігові (нині кооперативний технікум). Значну матеріальну допомогу отримали від нього чоловіча і жіноча гімназії в Чернігові.

Останні роки життя Іван Якович рідко відвідував свої маєтки у Новому Білоусі і Бобровиці. Смерть знайшла його 5 вересня 1902 року у Новому Білоусі. Поховали його на цвинтарі Троїцької церкви. Зберігся надгробний пам'ятник з чорного мармуру на його могилі. Розповідають, що у 1930-ті роки під могилу колезького асесора Дуніна-Борковського

було зроблено підкоп в надії знайти скарб. Але крім кісток покійного, копачі нічого не знайшли.

ЛІТЕРАТУРА:

ЖУРАВЛЬОВА Т.П. «Действительно щедрый жертвователъ на нужды народного образования» [Текст] /Тетяна Журавльова //Скарбниця української культури. – Чернігів, 2004. – Вип. 4. – С.70 – 78.

ЖУРАВЛЬОВА Т. Один мільйон карбованців на потреби вищої освіти [Текст] /Тетяна Журавльова //Деснян. правда. – 2002. – 31 серп. – С.12.

ЗАСЕНОК С. Славетний земляк: [Текст] (Іван Якович Дунін-Борковський) /Сергій Засенок //«Генеральное следствие о маетностях Черниговского полка 1729 – 1730 гг.» /Ред. С.М.Горобець. – Чернігів, 2004. – С.53 – 54.

СТУДЬОНОВА Л. Чернігівське повітове земство [Текст]: сторінки історії /Людмила Студьонова. – Ніжин : ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2003. – 88 с.

С.77: Про І.Я.Дуніна-Борковського.

ТЮТЬКАЛО І. Новий Білоус [Текст]: раритети поруч /Ігор Тютькало //Деснянка вільна. – 2011. – 16 квіт. – С.4.

ЖОВТЕНЬ

20 років тому (1992) започатковано літературну премію товариства «Просвіта» ім. Б.Д.Грінченка

З МЕТОЮ ЗАОХОЧЕННЯ ДО СПІВПРАЦІ

Чернігівське товариство «Просвіта» пройшло складний шлях від свого утворення 1906 р. до закриття 1911 р. на кілька десятиліть і відродження понад двадцять років тому. Серед видних діячів товариства були письменник Михайло Коцюбинський, міський голова Аркадій Верзилов, письменник Борис Грінченко, вчителька математики і французької мови Віра Дейша-Коцюбинська, відомий адвокат Ілля Шраг та інші представники чернігівської інтелігенції. Про те, як жилося просвітянам, писав свого часу Михайло Коцюбинський: «Отож собі, попросту не дають жити «Просвіті»: хочемо скликати збори – заборонено; хочемо зробити театральну виставу – забороняють. Навіть концерт Лисенка на користь «Просвіті» заборонили. Їздиш, гризешся, пояснюєш – нічого не помагає. Кажуть, існують на папері, а жити не дамо». І не дали. 25 липня 1911 р. губернатор Микола Маклаков заборонив діяльність Чернігівської «Просвіти».

Лютнева революція 1917 р. сприяла її відродженню. 24 квітня 1917 р. під головуванням Іллі Шрага відбулись перші збори уже відновленого товариства. Однак не судилося просвітянам здійснити намічені плани. Після встановлення Радянської влади, на початку 1920-х рр., Чернігівська «Просвіта» перестала існувати.

Восени 1941 р., коли німецько-фашистські загарбники вдерлися на територію області, на Чернігівщині стихійно розгорнулась культурно – освітня робота, яка призвела до відкриття «Просвіт» у Чернігові, Мені, с. Слабин Чернігівського району та інших населених пунктах області. Проте у 1942 р. німці ліквідували ці товариства, бо не вважали їх діяльність корисною для Німеччини.

Після визволення Чернігівщини від окупантів ні в кого не виникало думки про воскресіння «Просвіти». І лише політичні зміни, що сталися у Радянському Союзі у добу перебудови (після 1985 р.), сприяли відновленню Чернігівської обласної організації «Просвіта». Це сталося 15 січня 1989 року. Розпочалась копітка робота з утворення української державності, національного духовного відродження. У 1994 р. «Просвіта» видала п'ять книжок з історії, публіцистики, економіки, художньої літератури. Товариство заснувало три газети – «Сіверщина», «Просвіта», «Біла хата», журнали «Літературний Чернігів» (спільно з літературною спільнотою «Чернігів») та «Сіверянський літопис», який

висвітлює питання історії, економіки, краєзнавства та інші цікаві теми, пов'язані з Чернігівщиною.

З метою заохочення до співпраці представників чернігівської інтелігенції Рада Чернігівського обласного товариства «Просвіта» у жовтні 1992 р. заснувала премію ім. Б.Д. Грінченка (1863 – 1810) – українського письменника, вченого, перекладача і політичного діяча, автора першого фундаментального «Словника української мови» (1907 – 1909), одного з організаторів товариства «Просвіта». З 1881 р. Борис Дмитрович жив і працював у Чернігові спочатку вчителем, потім діловодом і секретарем Чернігівської губернської земської управи. Ним засновано видавництво, яким він керував. Грінченко очолив роботу по впорядкуванню колекції українських старожитностей В.В.Тарновського. Ним опубліковано три томи етнографічних матеріалів, зібраних на Чернігівщині.

Таким чином, чернігівські просвітяни мали сенс започатковану ними премію назвати іменем Бориса Грінченка. Першими її лауреатами стали письменники Микола Адаменко та Роман Іваничук і громадський діяч Левко Лук'яненко. У наступні роки цією престижною премією були відзначені поети Надія Галковська, Василь Струтинський, Володимир Сенцовський, журналіст Сергій Павленко, вчитель Микола Білоус з Коропа.

Отже, Чернігівська «Просвіта» має можливість підтримувати талановитих письменників, журналістів і краєзнавців, друкуючи їхні твори, в яких пробуджується українська ідея, і нагороджуючи авторів престижною літературною премією імені Бориса Грінченка.

ЛІТЕРАТУРА:

ВІДНОВЛЮЄТЬСЯ премія імені Бориса Грінченка [Текст] //Сіверщина. – 2003. – 14 листоп. – С.2.

ЛАДИМИРОВ В. Вручено премію імені Б.Грінченка [за 1994 р.] [Текст] /Володимир Ладимиров //Деснян. правда. – 1995. – 14 берез.

ЛАУРЕАТИ премії імені Бориса Грінченка [Текст] //Сіверщина. – 1998. – 21 лют. – С.3.

ПЕРШІ лауреати [Текст] //Чернігів. вісн. – 1992. – 25 груд. – С.2.

ПРЕМІЯ чернігівських просвітян [Текст] //Деснян. правда. – 1992. – 8 жовт.

У НАС в гостях – лауреати премії ім. Б.Грінченка Чернігівської обласної «Просвіти» [Текст] //За Україну. – 1993. – №2 (січ.). – С.3.

ТКАЧ М. Віддавалися українській справі сповна [Текст]: (до 20-річчя заснування Т-ва укр. мови ім. Т.Шевченка «Просвіта») /Михась Ткач //Літ. Чернігів. – 2009. – №1. – С.118 – 124.

ЧЕРНІГІВСЬКА «Просвіта» [Текст]: бібліогр. покажч. /Скл.: І.Я.Каганова, Л.В.Студьонова. – Чернігів, 2008. – 68 с. – (Чернігів. ОУНБ ім. В.Г.Короленка).

7 ГРУДНЯ

120 років тому народився В.М.ГАНЦОВ (1892 – 1979)

В'ЯЗЕНЬ СОЛОВЕЦЬКОГО ТАБОРУ

1930 року від 9 березня до 19 квітня в оперному театрі міста Харкова відбувався показовий процес над 45 керівниками і головними діячами Спілки Визволення України. Це була підпільна організація, яка нібито існувала в Україні з червня 1926 до липня 1929 року, коли її викрили органи безпеки. Справа СВУ стала початком розгрому українського культурного процесу, що інтенсивно розпочався в радянській Україні. На лаві підсудних опинилися академік Сергій Єфремов (колишній товариш голови Центральної Ради), Володимир Чехівський (колишній прем'єр-міністр УНР), письменниця Людмила Старицька-

Черняхівська, студент Київського інституту народної освіти Микола Павлушков, якого влада вважала засновником Спілки Української Молоді (СУМ), Всеволод Ганцов та інші.

Всеволод Михайлович Ганцов належав, як зазначалось у обвинувальному документі, до Чернігівської групи СБУ, якої насправді не існувало. Він народився 7 грудня 1892 року в Чернігові. У 1916 році закінчив Петербурзький університет. Деякий час працював викладачем. Від жовтня 1918 р. – професор Київського університету. Упродовж десяти років (1919 – 1929) був науковим співробітником Всеукраїнської Академії наук. Всеволод Ганцов досліджував питання діалектології, історії української мови, українського правопису, лексикографії. У 1925 р. видав своє дослідження «Діалектологічні межі на Чернігівщині», яке набуло широкий резонанс. Коли 1920 р. була утворена Комісія для складання словника української живої мови, Всеволод Михайлович став її керівником. Ганцов як співредактор брав активну участь у складанні «Російсько-українського словника». Робота над ним тривала від 1924 до 1933 року. Одночасно він був членом Харківської правописної комісії, яка здійснювала проект українського правопису. Всеволод Ганцов заклав основи подальшого розвитку української діалектології. Адже саме він запропонував нову класифікацію українських говірок, виділивши північні, північно-західні та південно-східні говірки. Йому належать дослідження автографів Тараса Шевченка.

Заарештували Всеволода Михайловича Ганцова 1929 року. Його звинуватили у тому, що він, як член підпільної організації, виконував завдання з визволення українського народу на всіх просторах його етнографічної території й заснування самостійної української республіки, яка мала бути парламентською і демократичною, з широким правом громадян на приватну власність. Крім цього, Ганцов розглядався слідством як один із ключових авторів правопису Скрипника. Мова йде про правопис української мови, прийнятий 1927 року на Всеукраїнській правописній конференції, яка проходила в Харкові. Його затвердив нарком освіти Микола Скрипник 6 вересня 1928 року. Тому інколи правопис називають «скрипниківським» або «скрипниківкою». 31 березня 1929 року цей правопис прийняла Українська академія наук.

Всеволод Михайлович Ганцов був засуджений на вісім років позбавлення волі. Покарання відбував у Соловецькому таборі. У 1937 році харківський правопис був оголошений націоналістичним. Цей факт відразу позначився на долі Всеволода Ганцова: 1938 р. його засудили ще на вісім років. У 1950 р. талановитого вченого вислали у Красноярський край. Лише 1956 р. Всеволод Михайлович отримав свободу.

У 1962 р. оселився у Чернігові, в будинку по вулиці Леніна (нині проспект Миру, 37), де прожив до 5 жовтня 1979 р. – до дня смерті. Реабілітований посмертно 1989 р. На фасаді будинку, де жив український мовознавець, встановлено пам'ятну меморіальну дошку.

А харківський правопис, одним з авторів якого був Всеволод Михайлович Ганцов, і у наш час використовує українська діаспора.

ЛІТЕРАТУРА:

ГАНЦОВ В. Діалектичні межі на Чернігівщині [Текст] /Всеволод Ганцов //Чернігів і північне Лівобережжя: огляди, розвідки, матеріали. – К., 1928 – С.262 – 280.

ВСЕВОЛОД Ганцов [Електронний ресурс] //Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/>

ГАНЦОВ Всеволод [Електронний ресурс] //Українська мова. Енциклопедія. – Режим доступу: <http://movahistory.org.ua/wiki>

ГАНЦОВ Всеволод Михайлович [Текст] [7.12.1892 – 5.10.1979] //Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т.5. – С.381.

ГАНЦОВ Всеволод Михайлович [Текст] //Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України - 75. 1930 – 2005: Матеріали до історії. – К., 2005. – С. 366.

КОВАЛЕНКО О.Б., ТКАЧЕНКО В.В. В.М.Ганцов [Текст] /Олександр Коваленко, Володимир Ткаченко //Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1991. – С. 337 – 338.

ШЕВЕЛЬОВ Ю. Портрети українських мовознавців [Текст] /Юрій Шевельов. – К.: КМА, 2002. – 132 с.

ШЕРЕХ Ю. Всеволод Ганцов. Олена Курило [Текст] /Юрій Шерех; УВАН. – Вінніпег (Канада), 1954. – 78 с.

40 років тому (1972) історична місцевість Чернігова БОЛДИНІ ГОРИ оголошена пам'яткою садово-паркового мистецтва

ЛЕГЕНДАРНИЙ КУТОЧОК МІСТА

На захід від історичного центру Чернігова, на правому березі Десни, височаться схили Болдиних гір. Виникнення цього місця сягає післяльодовикового періоду, коли формувалися корінні береги рік. Назва цієї місцевості походить від давньоруського слова «болд», що означає дуб. Язичники-слов'яни вважали дуб святим деревом. Тому існує думка, що в ті часи тут знаходився Святий дубовий яр та язичницьке капище. Проте археологами воно не знайдено. Декілька дубів від 200 до 400 років за віком збереглися до нашого часу. Місцевість Болдині гори має свою літописну згадку під 1069 роком, коли церковний діяч Київської Русі Антоній Печерський (983 – 1073) розпочав тут будівництво печерного комплексу, відомого нині як Антонієви печери.

У дохристиянські часи на Болдиних горах було розташовано міське курганне кладовище. На території сучасного Чернігова збереглося багато курганів, але група на Болдиних горах з них найбільша. До того ж, цей курганний некрополь є одним з двох, що збереглися в межах міста періоду Давньої Русі. Туристам показують лише південну частину некрополю, тому що північна була забудована у післявоєнні роки.

Дослідження курганів проводилися у сімдесятих роках дев'ятнадцятого століття професором Дмитром Самоквасовим. Він нарахував 232 кургани. З них 118 він розкопав. Найбільші – Гульбище і Безіменний, де були поховані князівські воїни-дружинники.

Протягом кількох століть, починаючи з одинадцятого століття, на схилах Болдиних гір створено унікальні архітектурні комплекси Єлецького Успенського монастиря і Антонієвих печер, що стали першоосновою Троїцько-Іллінського монастиря, де лежать мощі Феодосія Углицького. Це одна із святинь Чернігівщини. Йому приписують багато богоугодних справ. Подейкують, що з появою архієпископа Феодосія Углицького, Чернігів охороняє сам Бог. Люди вірять, що саме рука святого Феодосія відвела радіоактивну хмару від Чернігова під час Чорнобильської катастрофи.

З давніх часів Болдині гори стали традиційним місцем поховання видатних людей, імена яких пов'язані з Черніговом. Тут знаходяться могили відомого українського фольклориста та етнографа Опанаса Марковича, класика української літератури Михайла Коцюбинського, його дружини Віри Устимівни, українського поета-байкаря Леоніда Глібова, педагога і поета Миколи Вербицького. У 1967 році на найвищому пагорбі Болдиних гір насипано могилу Невідомого солдата, який загинув в боях за визволення Чернігова у вересні 1943 року. На могилі запалено Вічний вогонь. Це місце відоме як Меморіал Слави.

Болдині гори оповиті легендами. Одна з них розповідає, що тут знаходяться мощі святого Іллі Муромця. Йдеться про курган Гульбище, в якому археологи розкопали стародавнє захоронення воїна-велетня. Кажуть, що то могила самого Іллі Муромця. Адже народившись у далекому Муромі, Ілля всі свої билинні подвиги здійснював саме в Чернігівському краї. Чи жив насправді Ілля Муромець, чи він просто вигаданий казковий персонаж, неважливо. Цілком ймовірно, що саме тут на Гульбищі похований прототип відомого героя.

Болдині гори це не тільки некрополь, це ще й улюблене місце відпочинку гостей та мешканців нашого міста. Проте так було не завжди. Напередодні візиту до Чернігова

Миколи II, який стався 5 вересня 1911 року, тут знаходилось щось на зразок звалища. Тому різні громадські, релігійні та освітянські організації тодішнього Чернігова організували роботи про облаштування Болдиних гір. За висловом кореспондентів «Черниговских епархиальных известий», слабе фізично інтелігентне юнацтво, з порушеною нервовою системою, з хворобливим ставленням до невдач, тут, на Болдиних горах, набувало здатність до праці і знаходило сили не занепадати духом у разі поразок.

На місці, з якого відкривався мальовничий обшир, побудували для російського імператора ажурну альтанку з дахом, схожим на купол. Наступні покоління назвали її «Альтанкою кохання». Так Болдині гори стали справжнім романтичним місцем відпочинку мешканців і гостей Чернігова, пробуджуючи інтерес до стародавньої історії міста.

У 1972 році Болдині гори оголошені пам'яткою садово-паркового мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

АНТОНІЄВИ печери у Чернігові [Текст] //Чернігівщина: енцикл. довід. – К., 1990. – С.39.

БОЛДИНІ гори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrain.travel>

БОЛДИНІ гори – історична місцевість у Чернігові [Текст] //Чернігівщина: енцикл. довід. – К., 1990. – С.82.

ВІТКОВСЬКА І. Болдині гори відкривають свої таємниці [Текст] /Інга Вітковська //Чернігів. відом. – 2011. – 20 лип. – С.1.

КОЛЕСНИК С. Антонієви печери: дотик до таємниці [Текст] /Сергій Колесник //День. – 2003. – 7 листоп.

КУБИНЕЦЬ О. До питання про статуру похованого в кургані Гульбище в м. Чернігові //Сіверян. літопис. – 2006. – №5. – С.11 – 14.

КУЗНЕЦОВ Г. О., Руденок В.Я. Болдині гори [Текст] /Герард Кузнецов, Володимир Руденок. – Чернігів: Деснян. правда, 2002. – 15 с.

ЛОЗОВСЬКИЙ Б., Черноус В. Свідки віків [Текст] /Борис Лозовський, Василь Черноус //Комсомольський гарт. – 1970. – 9 лип.

Печери на Болдиних горах.

РУДЕНОК В. Тайны монастырских подземелий [Текст] /Владимир Руденок. – 3-е изд. доп. – Чернигов: Деснян. правда, 2003. – 64 с.

СТЕФАНОВСКИЙ Т. О древних пещерах, находящихся на Болдиной горе при Ильинской г. Чернигове церкви, близ Троицкого монастыря [Текст] /Гимофей Стефановский //Чернигов. епарх. известия. – 1892. – №7-8. – С.257 – 265.

ТАРАСЕНКО А. Святитель Феодосий архиепископ Черниговский [Текст] /Александр Тарасенко. – Дубно: МЕЛИСА, 2005. – 168 с.: ил.